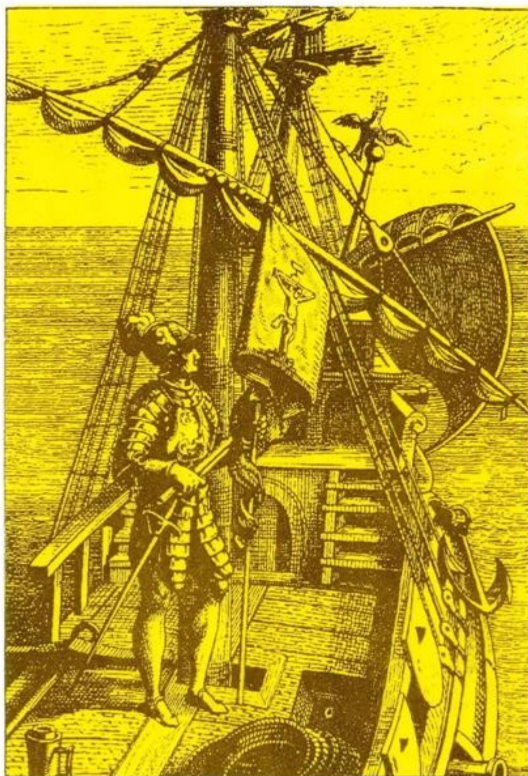
JULES VERNE

Cristofor

Columb

1492 - 1992

500 de ani de la descoperirea Americii

EDITURA NEMIRA

Descoperirea Americii

Cristofor Columb

(1436 - 1506)

de

JULES VERNE

DESENE DE BENETT
REPRODUCERRI DUPĂ GRAVURI VECHI DE MATTHIS
HARTĂ DE DUBAIL

TRADUCERE, PREFAŢĂ ŞI NOTE DE ION HOBANA

EDITURA NEMIRA
BUCUREŞTI, 1992

Coperta de Valentin Nicolau

La realizarea acestei cărţi a fost folosită ediţia:
Découverte de l'Amérique

CHRISTOPHE COLOMB
(1436-l506)
par
JULES VERNE
Petite Bibliothèque Blanche, 1882
Au fost reproduse gravurile originale.

ISBN 973-9144-l6-0

SUMAR

Sumarul hărţilor şi al gravurilor reproduse în facsimil după operele originale, cu indicarea surselor

PREFAŢĂ

Prezentînd în „Magasin d'éducation et de récréation”, numărul 1, din 20 martie 1864, *Englezii la Polul Nord* (primul volum al romanului *Călătoriile şi aventurile căpitanului Hatteras),* editorul Hetzel îi înştiinţa pe cititori: „Contractele încheiate cu domnul Jules Verne asigură colecţiei noastre o *Nouă călătorie în jurul lumii* şi o *Istorie generală a călătoriilor şi a descoperirilor geografice,* realizate potrivit unui plan cu totul nou, de învăţatul scriitor”. *Descoperirea Pămîntului,* prima parte a anunţatei *Istorii,* avea să apară abia în mai 1870, cuprinzînd şi un capitol consacrat lui Cristofor Columb. Nu este însă textul a cărui traducere v-o ofer, graţie Editurii Nemira, ca un omagiu adus ilustrului navigator, la împlinirea unei jumătăţi de mileniu de cînd geniul, cutezanţa şi pătimirile sale au făcut ca pe hărţile globului să se ivească un nou continent. Dintr-o scrisoare adresată lui Hetzel în mai 1878, ştim că „învăţatul scriitor” lucra la o nouă versiune a *Descoperirii Pămîntului,* care a văzut lumina tiparului în luna octombrie a aceluiaşi an. Iar în 1882, capitolul VII al acestei noi versiuni va fi publicat în „Petite Bibliothèque Blanche”, sub dublul titlu *Descoperirea Americii - Cristofor Columb*, ceea ce mă face să cred că s-a urmărit o discretă celebrare a evenimentului, chiar dacă trei sute nouăzeci de ani nu este o cifră foarte rotundă. Volumul - „totalement introuvable”, mă asigură prietenii de la „Centre de documentation Jules Verne” din Amiens - mi-a fost dăruit, cu mai bine de un deceniu în urmă, de Jacques van Herp, căruia îi aduc aici preacuvenitele mulţumiri.

Figura lui Columb a exercitat o statornică fascinaţie asupra lui Jules Verne. E adevărat că marele călător ar fi putut sluji drept model celor mai prestigioşi eroi ai „Călătoriilor extraordinare”. Nu are de ce să ne mire, deci, faptul că numele, împlinirile şi himerele lui sînt evocate în opera verniană, uneori sub semnul ipotezei care schiţează o virtuală realitate paralelă. În *Copiii căpitanului Grant* (1867), simpaticul Paganel observă că „Dacă Dias, în 1486, cu şase ani înaintea primei călătorii a lui Cristofor Columb, ar fi trecut de Capul Bunei Speranţe, descoperirea Americii ar fi putut întîrzia cu o perioadă nedefinită. Într-adevăr, drumul Capului era cel mai scurt pentru a ajunge în Indiile Orientale. Or, navigînd spre vest, nu căuta oare marele marinar genovez tocmai să scurteze călătoriile spre Ţara Mirodeniilor? Deci, dacă Dias ar fi trecut de Cap, expediţia lui Columb n-ar mai fi avut sens şi, probabil, el n-ar mai fi întreprins-o.” În treacăt fie zis, aşa cum se arată în textul de faţă, Dias *a trecut de Cap,* ce-i drept fără să ajungă în Indii. Dar, la distanţă de numai o pagină, se susţine că „abia în 1497, deci după cinci ani de la descoperirea Americii, vîrful austral al Africii a fost depăşit de Vasco da Gama”! Şi autorul continuă, reluînd, cu alt protagonist, ipoteza amintită: „Se poate deci afirma că dacă acesta din urmă l-ar fi precedat pe Columb, descoperirea noului continent ar fi întîrziat, probabil, cu mai multe secole.”

O altă ipoteză, decurgînd din ceea ce s-ar putea numi eroarea fundamentală a marelui navigator: „Crezîndu-se pe coastele Asiei, Columb considera în mod logic Cuba ca făcînd parte din continent. El nu se mai gîndi, deci, să-i dea ocol, luînd hotărîrea de a reveni spre est. Or, dacă nu s-ar fi înşelat, dacă ar fi continuat să urmeze direcţia iniţială, rezultatele expediţiei sale ar fi fost cu totul altele. Într-adevăr, sau ar fi ajuns în Florida, la extremitatea Americii de Nord, sau ar fi mers drept spre Mexic. În acest ultim caz, pe cine ar fi întîlnit, în locul unor băştinaşi ignoranţi şi sălbatici? Pe locuitorii marelui imperiu al aztecilor, ai acestui regat pe jumătate civilizat al lui Moctezuma. Ar fi găsit acolo oraşe, armate, imense bogăţii şi rolul său ar fi

devenit, fără îndoială, cel al lui Hernán Cortés.” Columb conchistador! O ipostază neaşteptată, chiar dacă, uneori, comportamentul guvernatorului noilor posesiuni spaniole lasă să se întrevadă escalada regretabilelor excese de mai tîrziu.

Convingerea nestrămutată a Amiralului că periplul său nu poate avea ca terminus decît Asia constituie un centru de interes narativ al acestei biografii romanţate. Configuraţia geografică a pămînturilor descoperite, vegetaţia, bogăţiile solului şi ale subsolului, înfăţişarea şi obiceiurile băştinaşilor sînt tot atîtea argumente în favoarea unei false identificări. Şi cum, în „Călătoriile extraordinare”, documentul este utilizat ca suport şi stimul al ficţiunii, naufragiaţii din *Căpitan la cincisprezece ani* - roman apărut în 1878, cînd Jules Verne definitiva noua versiune a *Descoperirii Pămîntului* - îşi închipuie că au ajuns în America de Sud, aflîndu-se, de fapt, în Africa.

În sfîrşit, scriitorul ne atrage nu o dată atenţia că eroul său este motivat şi de alte considerente decît cele privind realizarea unei comunicaţii mai lesnicioase între Europa şi Asia. Exploratorul vizionar rămîne ancorat în mirajele timpului. Descoperirea nisipurilor aurifere pe insula Espanola îi întăreşte convingerea că a ajuns în vestitul Ofir din Biblie. Jamaica i se pare a fi Chersonesul de Aur al geografilor antici. Iar frumuseţea şi belşugul pămîntului care avea să fie numit Venezuela îl determină să considere şi să încerce să demonstreze că „acolo a fost odinioară leagănul neamului omenesc, paradisul terestru în care Adam şi Eva au locuit vreme atît de îndelungată”. Această utopie columbiană va fi evocată în *Superbul Orinoco*, roman vernian din 1898: „Orinoco izvorăşte din Paradisul terestru, aşa se spune în relatările lui Cristofor Columb. Cînd Jean a amintit prima oară opinia marelui navigator genovez în faţa sergentului Martial, acesta s-a mulţumit să răspundă: „Vom vedea!” Şi poate că era îndreptăţit să pună la îndoială aserţiunea ilustrului descoperitor al Americii.”

Rezerva exprimată în rîndurile de mai sus nu înseamnă că scriitorul s-ar fi detaşat de personaj, ale cărui excese

interpretative le priveşte cu înţelegere, în definitiv, pentru a-şi urmări cu atîta nobilă obstinaţie himera, în pofida adversităţii oamenilor şi a naturii, Columb trebuia să posede nu numai clarviziunea geniului, ci şi rătăcirile lui... În acelaşi spirit tolerant sînt consemnate şi născocirile „datorate imaginaţiei romancierilor epocii”, pentru că, spune Jules Verne, „nimic din ceea ce îl priveşte pe navigatorul genovez nu trebuie omis, şi un strop de legendă se potriveşte cu impunătoarea figură a lui Cristofor Columb”.

Cîteva cuvinte despre această versiune a celui de-al şaptelea capitol din *Descoperirea Pămîntului* (ediţia 1878). Posesorii primului volum al *Istoriei marilor descoperiri* (Editura Ştiinţifică, 1963) vor constata existenţa unor deosebiri notabile între cele două texte. Unele ţin de momentul apariţiei *Istoriei,* cînd intervenţia în scrisul celor vii şi celor morţi era o practică destul de răspîndită. A dispărut, deci, o bună parte din referirile la religiozitatea lui Columb şi a echipajelor sale, cititorul fiind astfel văduvit de înţelegerea unui important mobil al aventurii transoceanice. Pentru că Amiralul şi „sponsorii” săi, suveranii catolici Fernando şi Isabel urmăreau să obţină nu numai aurul şi mirodeniile Indiilor, ci şi convertirea indienilor. Din păcate, acest zel creştinesc a devenit, curînd, pretextul scrierii uneia dintre cele mai întunecate pagini din istoria omenirii...

Cum să ne explicăm însă omisiunile şi adăugirile uşor de depistat la o alăturare a textelor, unele neavînd nimic de-a face cu cenzura (şi autocen- zura!) la care m-am referit? Pe dosul paginii de titlu a *Istoriei* se precizează: „Ediţie completată şi adnotată de redacţia română”. Dar raţiunile eliminării unor pasaje, fraze şi propoziţiuni, ca şi ale interpolării altora, sînt cu desăvîrşire obscure. Traducerea pe care sper că o veţi citi are cel puţin meritul de a fi întru totul fidelă originalului.

Vă veţi întreba, poate, în ce măsură rezistă lucrarea de faţă unei confruntări cu ceea ce se ştie astăzi despre Columb şi despre călătoriile sale. E adevărat că, vrînd să-şi

asigure o solidă bază documentară, Jules Verne a recurs la serviciile unui reputat specialist, după cum recunoaşte el însuşi în „Avertismentul” la ediţia din 1878 a *Descoperirii Pămîntului*: „Pentru a da acestei opere, necesarmente extinsă datorită ultimelor descoperiri ale călătorilor moderni, toate garanţiile pe care trebuie să le prezinte, am chemat în sprijinul meu un om pe care-l consider pe bună dreptate ca fiind unul dintre cei mai competenţi geografi ai timpului nostru: *domnul Gabriel Marcel,* ataşat la Biblioteca Naţională. Graţie faptului că domnia sa cunoaşte cîteva limbi străine care-mi sînt necunoscute (repetiţia îi aparţine autorului - I.H.), am putut merge drept la surse, nerecurgînd decît la documente absolut originale.” Precauţia nu a prevenit cu desăvîrşire erorile şi inadvertenţele, unele datorîndu-se chiar surselor consultate, altele documentelor infirmate de cercetări ulterioare. În *Note* am semnalat doar ceea ce mi s-a părut a fi indispensabil, în primul rînd adevărul în legătură cu data naşterii marelui navigator.

Sînt convins însă că nu veţi căuta în această carte informaţii şi aprecieri întru totul valabile, după o sută zece ani de la apariţia ei. Asemeni celorlalte „Călătorii extraordinare”, în a căror suită merită să fie înscrisă, *Cristofor Columb* şi-a pierdut în mare parte utilitatea didactică voită de autor şi de editor, devenind o operă de (cvasi) ficţiune. Figura eroitragică a descoperitorului Americii îşi află astfel locul în galeria unor personaje imaginare de talia lui Hatteras, Lidenbrock, Nemo, Robur.

Ar mai fi de spus că, în acest an jubiliar, editarea cărţii lui Jules Verne dobîndeşte şi semnificaţia asocierii, peste timp, a doi dintre cei mai pasionaţi călători în Necunoscut pe care i-a zămislit specia umană. Prin faptele şi visele lor, ei au deschis orizonturi nebănuite gîndirii şi aspiraţiilor multor generaţii. Iată de ce, parafrazînd finalul vibrantului elogiu adus de scriitor omului de acţiune, putem afirma cu deplină îndreptăţire: *numele şi gloria lor fiinţează pretutindeni.*

Cristofor Columb

- 1436 - 1506 -

I

Descoperirea Madeirei, a insulelor Capului Verde, a Azorelor, a Guineei şi a Congoului. - Bartolomeu Dias. - Caboto şi Labradorul. - Aspiraţiile geografice şi comerciale în Evul mediu. - Eroarea general admisă în legătură cu distanţa care despărţea Europa de Asia. - Naşterea lui Cristofor Columb. - Primele sale călătorii. - Proiectele sale respinse. - Timpul petrecut de el în mănăstirea franciscanilor. - Este primit, în fine, de Fernando şi Isabel. - Înţelegerea din 17 aprilie 1492. - Fraţii Pinzón. - Trei caravele armate în portul Palos. - Plecarea din 3 august 1492.

1492 este un an celebru în analele geografice. Este memorabila dată a descoperirii Americii. Geniul unui om avea să întregească globul terestru, îndreptăţind acest vers al lui Gagliuffi:

„Unus erat mundus; duo sint, ait iste: fuere.”[1]

Lumea veche trebuia, deci, să ia asupra ei îndatorirea educării morale şi politice a celei noi. Era ea la înălţimea acestei obligaţii, avînd în vedere ideile încă mărginite, pornirile ei pe jumătate barbare, conflictele ei religioase? Faptele vor răspunde de la sine. Ce se petrecuse între anul 1405, la sfîrşitul căruia Jean de Béthencourt încheia

[1] „Una era lumea; două sînt, spune acesta: au fost.”

colonizarea Canarelor, şi anul 1492? O vom relata în cîteva rînduri.

O remarcabilă mişcare ştiinţifică, datorată arabilor, care aveau să fie curînd izgoniţi din Spania, se produsese în întreaga peninsulă. În toate porturile, dar mai ales în cele portugheze, se vorbea despre Africa şi despre ţările de dincolo de mări, atît de bogate şi de extraordinare. „Mii de povestiri, spune Michelet, aţîţau curiozitatea, bravura şi lăcomia; toţi voiau să vadă acele ţinuturi misterioase unde natura născuse nenumăraţi monştri şi semănase aurul la suprafaţa solului”. Un tînăr prinţ, infantele dom Henric, duce de Viseu, al treilea fiu al lui João I, care se consacrase studiului astronomiei şi al geografiei, a exercitat o puternică influenţă asupra contemporanilor săi; lui îi datorează Portugalia dezvoltarea imperiului său colonial şi expediţiile repetate ale căror relatări entuziaste şi rezultate grandioase aveau să înflăcăreze imaginaţia lui Cristofor Columb.

Stabilindu-se la extremitatea sudică a provinciei Algarve, la Sagres, de unde privirile lui cuprindeau imensitatea oceanului şi păreau să caute acolo pămînturi noi, dom Henric construi un observator, înfiinţă un colegiu maritim în care savanţii trasau hărţi mai corecte şi îi învăţau pe discipoli cum să folosească busola, se înconjură de oameni de ştiinţă şi strînse informaţii preţioase privind posibilitatea de a ocoli Africa şi a ajunge în Indii. Fără să fi luat parte la vreo expediţie maritimă, încurajările lui, protecţia acordată marinarilor, i-au adus lui dom Henric supranumele *Navigatorul,* sub care e cunoscut în istorie.

Capul Non, această limită fatală a navigatorilor antici, fusese depăşit în 1418, cînd doi gentilomi de la curtea lui Henric, João Gonçalves Zarco şi Tristão Váz Teixeira, se văzuseră duşi de furtună în larg şi aruncaţi pe o insuliţă căreia îi dădură numele de Porto Santo.[2] La cîtva timp după aceea, navigînd spre un punct negru care rămînea nemişcat la orizont, ei ajunseră la o insulă vastă, acoperită de păduri magnifice. Era Madeira.

---

[2] Numele fusese dat mai demult, de navigatorii italieni.

În 1433, capul Bojador, care-i oprise atîta vreme pe exploratori, fu depăşit de portughezii Gil Eanes şi Gonçalves Baldaia; ei navigară pînă la peste patruzeci de leghe dincolo de el.

Încurajaţi de acest exemplu, Antão Gonçalves şi Nuno Tristão înaintară, în 1441, pînă la capul Branco, situat la al douăzeci şi unulea grad, „ispravă, spune Faria y Souza, care în opinia generală nu e deloc mai prejos de cele mai glorioase munci ale lui Hercule” şi aduseră la Lisabona o anumită cantitate de pulbere de aur, provenind din Rio de Ouro. Într-o a doua călătorie, Tristão exploră cîteva dintre insulele Capului Verde şi ajunse pînă la Sierra Leone. În cursul acestei expediţii, el cumpărase de la traficanţii mauri, pe coasta Guineei, zece negri pe care-i aduse la Lisabona şi pe care-i vîndu foarte scump, căci treziseră o mare curiozitate. Aşa s-a născut comerţul cu negri, care, timp de patru veacuri, avea să-i răpească Africii atîtea milioane de locuitori, devenind ruşinea omenirii.

În 1441[3], Cá da Mosto depăşi Capul Verde şi exploră o parte a coastei inferioare. Pe la 1446, portughezii, înaintînd în ocean mai departe decît predecesorii lor, cercetară arhipelagul Azorelor. De atunci înainte, teama fu alungată. Se trecuse peste acea linie redutabilă unde se credea că aerul arde ca focul, expediţiile se succedau fără întrerupere şi fiecare se întorcea după ce sporise numărul ţinuturilor descoperite. Se părea că ţărmul Africii n-avea să se sfîrşească niciodată. Cu cît se înainta spre sud, cu atît acest cap atît de căutat, această extremitate a continentului care trebuia depăşită pentru a se ajunge în marea Indiilor părea să se îndepărteze!

De un timp, regele João al II-lea adăugase titlurilor sale pe acela de senior al Guineei. Odată cu Congoul, navigatorii descoperiseră un nou cer şi stele necunoscute, cînd Diogo Cão, în trei călătorii succesive, duse cunoaşterea Africii mai departe decît o făcuseră predecesorii săi şi aproape că-i răpi lui Dias cinstea de a ajunge primul la vîrful austral al continentului. Punctul

[3] De fapt în 1456

extrem pe care-l atinse se află la 21° 50' latitudine sudică. Este capul Cross, unde el ridică, potrivit obiceiului, un *padrao* sau *padron,* adică o coloană comemorativă, regăsită mai tîrziu. La întoarcere, îl vizită pe regele Congoului în capitala lui şi aduse la Lisabona un sol numit Cacuta, cu o numeroasă suită de africani, veniţi să fie botezaţi şi să înveţe dogmele credinţei pe care urmau s-o propovăduiască în ţara lor.

La scurt timp după întoarcerea lui Diogo Cão, în luna august 1487, trei caravele părăsiră fluviul Tago, sub înalta comandă a unui cavaler al casei regelui, Bartholomeu Dias, veteran al mărilor Guineei. Sub ordinele sale se aflau un marinar experimentat, João Infante şi propriul său frate, Pedro Dias, comandantul celei mai mici dintre cele trei nave, care era încărcată cu provizii.

Nu cunoaştem amănunte despre prima parte a acestei memorabile expediţii. Ştim doar, după João de Barros, la care trebuie să recurgem mereu pentru tot ceea ce priveşte expediţiile portugheze, că, dincolo de Congo, a urmat linia ţărmului pînă la paralela 29 şi a ancorat într-un golf numit de el *Angra das Voltas,* din pricina manevrelor necesare pentru a-l atinge şi unde a lăsat cea mai mică navă, sub paza a nouă mateloţi. După ce

Cristofor Columb

a fost reţinut de vremea rea cinci zile în acest adăpost, Dias a ieşit în larg şi a luat-o spre sud; dar furtuna l-a scuturat timp de treisprezece zile.

Cu cît cobora spre sud, cu atît temperatura scădea şi devenea relativ aspră. În sfîrşit, furia elementelor potolindu-se, Dias porni spre est, unde spera să dea de uscat. Dar, după cîteva zile, aflîndu-se la 42° 54' latitudine sud, coti spre nord şi ancoră în golful *dos Vaqueiros,* numit astfel din pricina cirezilor de vite cornute şi a văcarilor care, de pe plajă, fugiră în interiorul ţinutului la vederea celor două caravele. În momentul acela, Dias se afla la patruzeci de leghe est de Capul Bunei Speranţe, de care trecuse fără să-l zărească. Expediţia făcu provizii de apă, intră în golful *San Braz* (astăzi Mossel) şi urcă de-a lungul coastei pînă la golful *Algoa* şi pînă la insula *da Cruz,* unde fu ridicat un *padrao.* Dar acolo, echipajele, istovite de primejdiile prin care trecuseră, lipsite de vlagă datorită alimentelor puţine şi de proastă calitate, declarară că nu vor să meargă mai departe. „De altfel, spuneau marinarii, devreme ce ţărmul urcă acum spre est, e cazul să cercetăm capul pe care l-am depăşit fără să ne dăm seama.”

Dias întruni consiliul şi îl convinse să mai navigheze spre nord-est două sau trei zile. Graţie tăriei sale morale, el putu să ajungă, la douăzeci şi cinci de leghe de *da Cruz,* la un rîu căruia îi dădu numele secundului său, *Rio Infante.* Dar, echipajele refuzînd să mai înainteze, fu nevoit să reia drumul Europei.

„Cînd se despărţi de stîlpul pe care-l ridicase acolo, spune Barros, o făcu cu o asemenea amărăciune, cu o asemenea durere, încît s-ar fi zis că părăsea un fiu exilat pentru totdeauna, mai ales cînd se gîndea prin cîte primejdii trecuseră, el şi oamenii lui, din ce regiune îndepărtată veniseră, numai pentru a planta această bornă, de vreme ce Dumnezeu nu le îngăduise să înfăptuiască lucrul cel mai de seamă.”

În sfîrşit, descoperiră marele cap, „ascuns atîtea sute de ani şi pe care navigatorul, împreună cu însoţitorii lui, îl numi Capul Furtunilor (Cabo Tormentoso), în amintirea

primejdiilor şi a furtunilor pe care trebuiseră să le înfrunte înainte de a-l depăşi”.

Cu acea intuiţie care este apanajul oamenilor de geniu, João al II-lea înlocui acest nume cu cel de Capul Bunei Speranţe. El considera că drumul Indiilor fusese deschis şi că vastele lui proiecte de extindere a comerţului şi a influenţei patriei sale aveau să se poată realiza.

La 24 august 1488, Dias reintra în Angra das Voltas. Şase dintre cei nouă oameni pe care-i lăsase acolo muriseră; un al şaptelea se stinse de fericire, revăzîndu-şi compatrioţii. Întoarcerea se săvîrşi fără incidente demne de atenţie. După o escală pe coasta Beninului, unde făcură negoţ, şi o alta la La Mina, unde primiră de la guvernator banii proveniţi din comerţul coloniei, expediţia ajunse în Portugalia în decembrie 1488

Uimitor lucru! Dias nu numai că nu primi nici o recompensă pentru această îndrăzneaţă călătorie încununată de succes, dar se pare că a fost dizgraţiat,[4] căci vreo zece ani nu s-a mai recurs la serviciile lui. Mai mult încă, expediţia avînd ca scop depăşirea capului descoperit de el l-a avut drept comandant pe Vasco da Gama, Dias însoţindu-l doar, sub ordinele lui, pînă la La Mina. El ascultă relatarea minunatei campanii a norocosului său emul în India şi putu să aprecieze imensa influenţă pe care un astfel de eveniment avea s-o exercite asupra destinelor patriei sale.

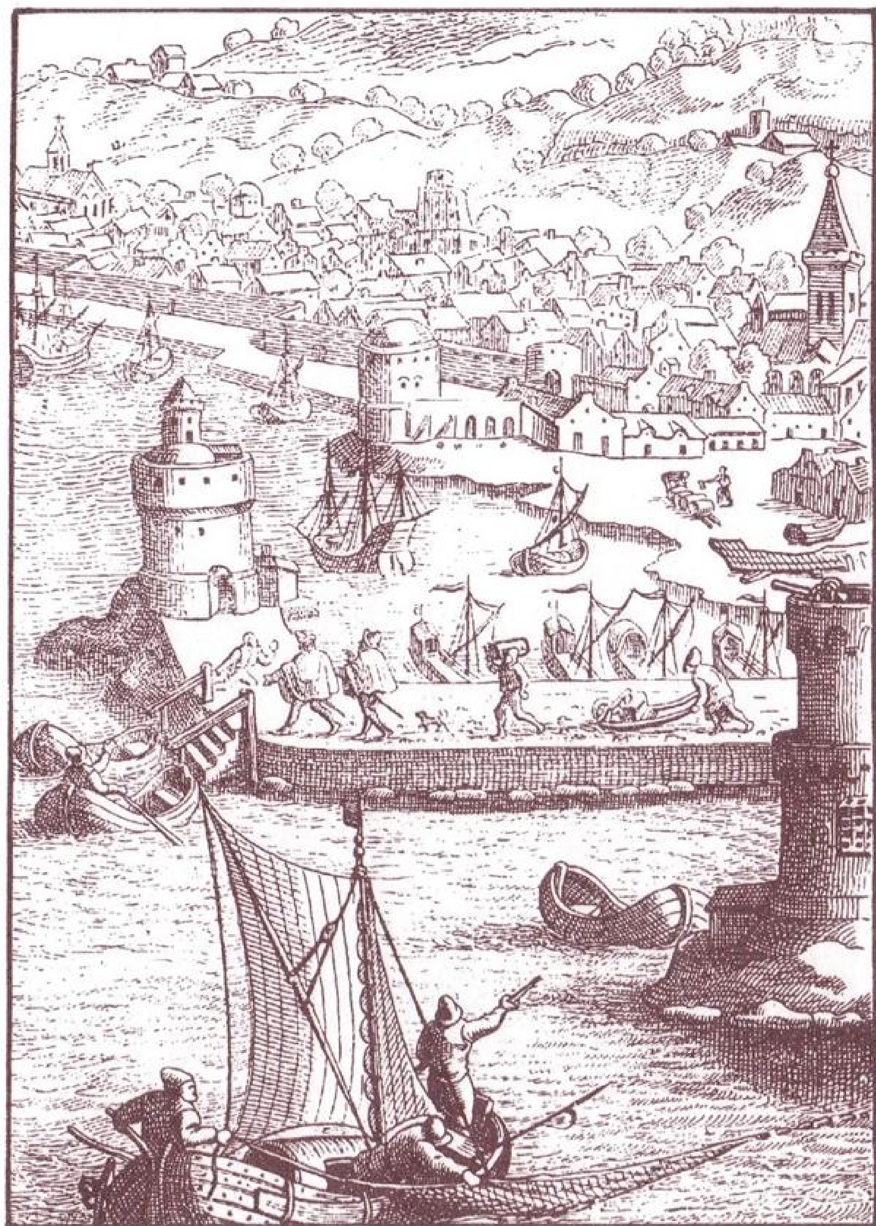
Dias făcea parte dintre membrii expediţiei lui Cabral, care a descoperit Brazilia; dar n-a avut nici măcar bucuria de a contempla ţărmurile spre care deschisese drumul. Flota abia părăsise pămîntul Americii cînd se dezlănţui o teribilă furtună. Patru corăbii se scufundară şi, printre ele, cea comandată de Dias. Făcînd aluzie la acest sfîrşit tragic, Camões pune în gura lui Adamastor, duhul Capului Furtunilor, această sumbră prezicere: „Prima flotă care va trece pe lîngă stîncile acestea îmi va sluji pentru a da o cumplită pildă, şi răzbunarea mea se va abate asupra aceluia care, întîiul, a venit să mă înfrunte în sălaşul meu”.

[4] Alte surse afirmă că a fost primit „cu mari onoruri”…

Fapt este că abia în 1497, după cinci ani de la descoperirea Americii, vîrful austral al Africii a fost depăşit de Vasco da Gama. Se poate deci afirma că dacă acesta din urmă l-ar fi precedat pe Columb, descoperirea noului continent ar fi fost probabil întîrziată cu mai multe secole.

Într-adevăr, navigatorii acelui timp erau foarte temători; ei nu îndrăzneau să pornească în largul oceanului; prea puţin dornici să înfrunte mări necunoscute, urmau precauţi coasta africană fără să se dezlipească de ea. Dacă, deci, Capul Furtunilor ar fi fost depăşit, marinarii ar fi deprins obişnuinţa de a naviga spre Indii pe acest drum şi nimănui nu i-ar fi dat prin gînd să ajungă în „Ţara Mirodeniilor”, adică în Asia, aventurîndu-se în Atlantic. Cui i-ar fi venit ideea de a căuta Orientul pornind spre Occident?

Or, tocmai şi din astfel de motive, această idee era la ordinea zilei. „Principalul obiectiv al expediţiilor maritime ale portughezilor în secolul al cincisprezecelea, spune Cooley, îl constituia căutarea unui drum spre Indii, pe ocean.” Nici oamenii cei mai învăţaţi nu îndrăzneau să presupună

Port spaniol

existenţa unui nou continent, din necesităţi de echilibru şi de pondere ale globului terestru. Vom spune chiar mai mult. Cîteva zone ale acestui continent american fuseseră în mod efectiv descoperite. În 1487, un navigator italian, Sebastiano Caboto, ar fi ajuns pe coasta Labradorului.[5] Normanzii scandinavi debarcaseră în mod cert pe aceste ţărmuri neştiute. Coloniştii din Groenlanda exploraseră ţinutul Vinlandei. Dar date fiind concepţiile dominante ale epocii şi improbabilitatea existenţei unei lumi noi, această Groenlandă, această Vinlandă, acest Labrador erau considerate doar drept prelungiri ale pămînturilor europene.

Navigatorii din secolul al cincisprezecelea nu căutau deci decît să stabilească legături mai facile cu ţărmurile Asiei. Într-adevăr, drumul Indiilor, al Chinei şi al Japoniei, ţări cunoscute datorită minunatelor relatări ale lui Marco Polo, acest drum care traversa Asia Mică, Persia, Mongolia, era lung şi primejdios. De altfel, aceste „căi terestre” nu pot deveni vreodată favorabile comerţului; transporturile sînt prea anevoioase şi prea costisitoare. Trebuia găsită o comunicaţie mai practică. Aşa că toate popoarele de pe litoralul european, din Anglia pînă în Spania, toate populaţiile riverane ale Mediteranei, văzînd cum se deschid marile căi ale Atlanticului în faţa corăbiilor lor, trebuiau să se întrebe şi chiar se întrebau dacă aceste căi nu duceau pînă la ţărmurile Asiei.

Sfericitatea Pămîntului fiind demonstrată, acest raţionament era întemeiat. Mergînd mereu spre vest, trebuia negreşit să se ajungă în est. Cît despre drumul peste ocean, el nu putea fi decît liber. Într-adevăr, cine ar fi bănuit existenţa acestui obstacol lung de trei mii două sute cincizeci de leghe, aşezat între Europa şi Asia şi care a fost numit America?

Trebuie să remarcăm, de altfel, că învăţaţii Evului mediu nu credeau că ţărmurile Asiei ar fi situate la mai

[5] Sebastiano l-a însoţit, se pare, pe tatăl său, Giovanni, care, în 1497, a atins nu coasta Labradorului, ci pe aceea a unei mici insule.

mult de două mii de leghe de ţărmurile Europei. Aristotel îşi imagina globul terestru mai mic decît este în realitate. „Ce distanţă poate fi între coastele Spaniei şi cele ale Indiei? spunea Seneca. Un drum de foarte puţine zile, dacă vîntul e prielnic corăbiei.” Aceasta era şi opinia lui Strabon. Drumul între Europa şi Asia trebuia să fie scurt. Mai mult, escalele posibile, cum ar fi Azorele şi Canarele, a căror prezenţă între Europa şi Asia era admisă în secolul al cincisprezecelea, ar fi înlesnit comunicaţiile transoceanice.

Se poate deci afirma că această eroare privind distanţa, acreditată în mod atît de general, a avut rolul favorabil de a-i încuraja pe navigatorii acelei epoci să încerce traversarea Atlanticului. Dacă ar fi cunoscut adevărata distanţă care desparte Europa de Asia, adică cinci mii de leghe, ei nu s-ar fi aventurat pe mările din vest.

Trebuie spus că anumite fapte dădeau, sau mai curînd păreau să dea dreptate adepţilor lui Aristotel şi Strabon, care credeau în vecinătatea ţărmurilor orientale. Astfel, un pilot al regelui Portugaliei, navigînd la patru sute cincizeci de leghe în larg de capul São Vicente, aflat la extremitatea provinciei Algarve, a găsit o bucată de lemn împodobită cu sculpturi vechi, care nu putea proveni decît de pe un continent apropiat. Lîngă Madeira, pescarii dăduseră peste o grindă sculptată şi lungi tulpini de bambus care, prin forma lor, le aminteau pe cele din peninsula indiană. Pe deasupra, locuitorii Azorelor găseau deseori pe plajele lor pini gigantici de o esenţă necunoscută şi se pomeniră într-o zi cu două trupuri omeneşti, „cadavre cu faţa lată, spune cronicarul Herrera, care nu semănau cu cele ale creştinilor”.

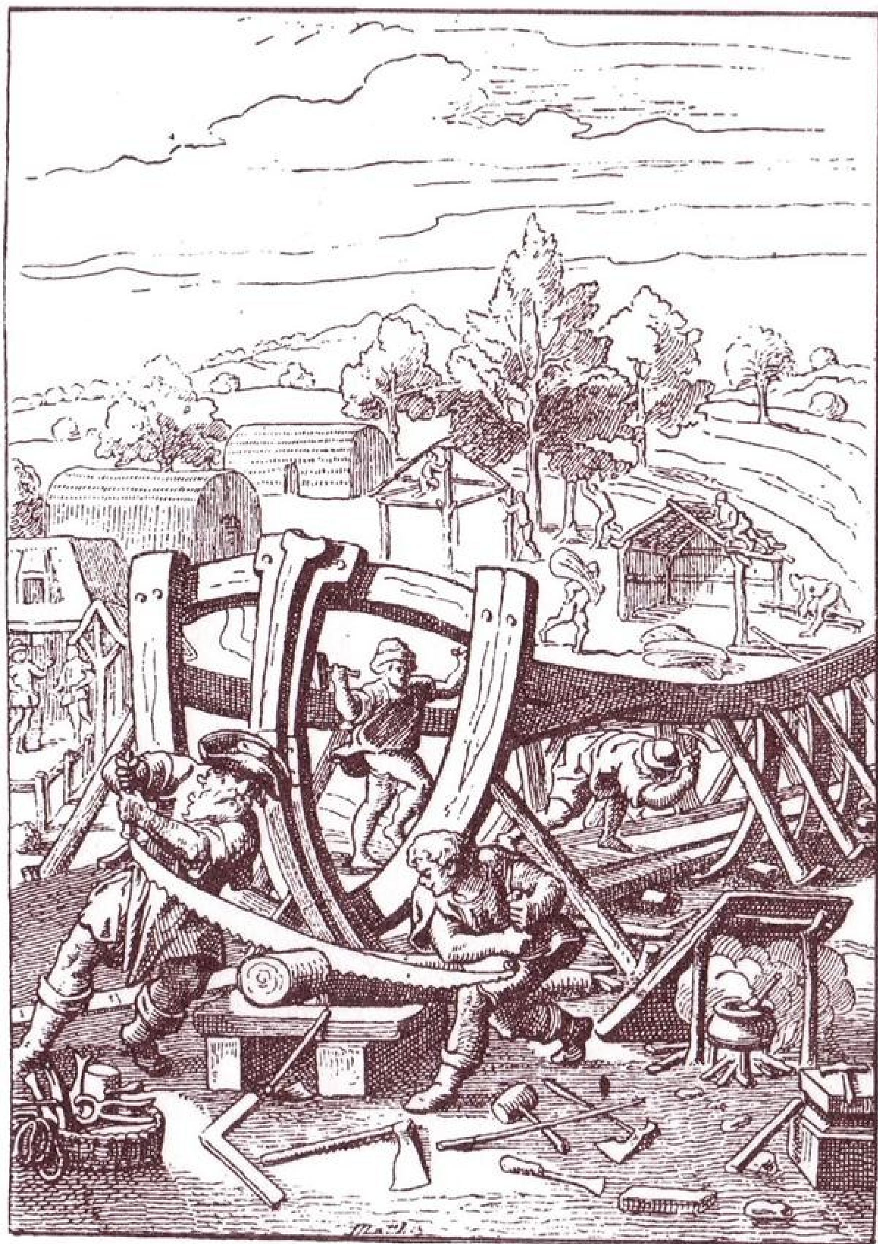
Aceste diferite fapte aţîţau imaginaţia oamenilor. Şi cum, în secolul al cincisprezecelea, nu era cunoscută existenţa Gulfstreamului, care, apropiindu-se de coastele europene, le aduce epave americane, era întemeiată pornirea de a le atribui acestora o origine pur asiatică. Deci, Asia nu se afla departe de Europa şi comunicaţiile între

aceste două extreme ale vechiului continent trebuiau să fie lesnicioase.

Astfel, nici un geograf nu se gîndea că ar putea exista o lume nouă; e un lucru care trebuie stabilit în mod categoric. Nu se punea nici măcar problema extinderii cunoştinţelor geografice, odată cu căutarea drumului spre vest. Nu: negustorii au fost aceia care s-au aşezat în fruntea acestei mişcări şi au preconizat traversarea Atlanticului. Ei nu se gîndeau decît la trafic şi la cum să o facă pe drumul cel mai scurt.

Trebuie adăugat că busola, inventată, potrivit opiniei celei mai răspîndite, pe la 1302, de un anume Flavio Gioja d'Amalfi,[6] îngăduia navelor să se îndepărteze de coaste şi să se orienteze fără să vadă uscatul. Mai mult, Martin Behaim şi doi medici ai lui Henric de Portugalia găsiseră

[6] Italianul a perfecţionat busola, inventată de chinezi cu 2000 de ani î.e.n., fixînd acul magnetic pe un ax vertical.

Construirea unei caravele

mijlocul de a se călăuzi după înălţimea soarelui şi de a adapta astrolabul la nevoile navigaţiei.

Odată cu aceste înlesniri, problema comercială a drumului spre vest era discutată zilnic în Spania, în Portugalia, în Italia, ţări în care ştiinţa este alcătuită pe trei sferturi din fantezie. Se discuta şi se scria. Negustorii, surescitaţi, îi hărţuiau pe savanţi. Prindea formă un grup de fapte, de sisteme, de doctrine. Venise timpul ca o singură inteligenţă să le cuprindă în sine şi să le asimileze. Este ceea ce s-a întîmplat. Toate aceste idei răzleţe au sfîrşit prin a se înmănunchea în mintea unui om înzestrat, într-o măsură rar întîlnită, cu geniul perseverenţei şi al îndrăznelii.

Acest om a fost Cristofor Columb, născut, pare-se, aproape de Genova, pe la 1436.[7] Spunem „pare-se", pentru că satele Cogoreo şi Nervi îşi dispută cu Savona şi Genova cinstea de a-l fi văzut născîndu-se. Cît despre anul exact al naşterii ilustrului navigator, el variază, potrivit diverşilor comentatori, de la 1430 la 1445; dar anul 1436 pare să concorde mai precis cu documentele cele mai puţin discutabile.

Familia lui Cristofor Columb era de condiţie modestă. Tatăl său, Domenico Columb, fabricant de linuri, se bucura totuşi de o anumită bunăstare, ceea ce i-a îngăduit să dea copiilor săi o educaţie mai aleasă. Tînărul Columb, primul născut, fu trimis la universitatea din Pavia, ca să înveţe gramatica, limba latină, geografia, astronomia şi navigaţia.

La paisprezece ani, Cristofor Columb părăsi băncile şcolii ca să urce pe puntea unei corăbii şi trebuie să mărturisim că, de atunci pînă în 1487, această perioadă a vieţii sale a rămas foarte obscură. Să cităm în această privinţă o remarcă a lui Humboldt, relatată de domnul Charton, care exprimă regretul savantului „în legătură cu incertitudinea referitoare la Columb, cînd îşi aminteşte detaliile păstrate de cronicari despre viaţa cîinelui

[7] La multe decenii după apariţia cărţii de faţă, a fost descoperită dovada de necontestat că ilustrul navigator s-a născut în 1451

Becerillo sau a elefantului Abulababat, trimis de Harun-al-Raşid lui Carol cel Mare!”

Mai de crezut pare, ţinînd seama de documentele de epocă şi de scrierile lui Columb însuşi, că tînărul călător a vizitat Levantul, Occidentul, Nordul, de mai multe ori Anglia, Portugalia, coasta Guineei, insulele africane, poate chiar Groenlanda, navigînd, pînă la patruzeci de ani, „pretutindeni unde se navigase înaintea lui”.

Cristofor Columb devenise un bun marinar. Reputaţia lui solid întemeiată a făcut să fie ales drept comandant al galerelor genoveze în timpul războiului republicii sale cu Veneţia. Noul căpitan făcu apoi o expediţie pe coastele Africii de nord, aflîndu-se în slujba regelui René de Anjou şi, în fine, în 1477, porni să cerceteze regiunile de dincolo de gheţurile Islandei.

Sfirşind cu bine această călătorie, Cristofor Columb reveni la Lisabona, unde se stabilise. Acolo, se căsători cu fiica unui gentilom italian, Bartolomeo Muniz Perestrello, marinar ca şi el şi foarte la curent cu ideile geografice. Soţia lui, dona Filipa, era lipsită de zestre; el n-avea nimic; trebui deci să muncească pentru a trăi. Viitorul descoperitor al noii lumi începu să confecţioneze cărţi cu poze, globuri pămînteşti, hărţi geografice, planuri nautice, toate acestea pînă în 1484, dar fără a-şi abandona lucrările ştiinţifice şi literare. Se pare chiar că în această perioadă şi-a făcut din nou toate studiile şi că a izbutit să dobîndească o instrucţie mult superioară celei a marinarilor timpului său.

În acea epocă să fi încolţit în mintea lui „marea idee”? Putem s-o presupunem. Cristofor Columb urmărea cu asiduitate discuţiile despre drumurile spre vest şi despre uşurinţa stabilirii unor comunicaţii prin Occident între Europa şi Asia. Corespondenţa lui dovedeşte că împărtăşea opinia lui Aristotel privind distanţa relativ mică dintre extremele vechiului continent. El scria deseori celor mai distinşi învăţaţi ai timpului, lui Martin Behaim, despre care am mai vorbit, celebrului astronom florentin Toscanelli, ale

cărui păreri le-au influenţat pe cele ale lui Cristofor Columb.

La vremea aceea, potrivit descrierii istoricului său Washington Irving, Cristofor Columb era un bărbat înalt, robust, cu un aer distins. Avea faţa alungită, nasul acvilin, umerii obrajilor proeminenţi, ochii limpezi şi înfocaţi, tenul viu şi presărat cu cîţiva pistrui. Era un creştin profund convins, care îşi îndeplinea cu o credinţă sinceră îndatoririle legate de religia catolică.

În epoca în care Cristofor Columb coresponda cu astronomul Toscanelli, el află că acesta, la cererea lui Alfonso al V-lea, regele Portugaliei, îi trimisese un memoriu aprofundat asupra posibilităţii de a ajunge în Indii prin vest. Consultat, Columb sprijini cu întreaga sa autoritate ideile lui Toscanelli favorabile acestei tentative. Dar propunerea

Columb bate la poarta mănăstirii

nu avu nici un rezultat, pentru că regele Portugaliei, renunţînd la proiect din pricina războaielor cu Spania, muri fără să se poată orienta spre descoperirile maritime.

Succesorul său, João al II-lea, îşi însuşi cu entuziasm planurile combinate ale lui Columb şi Toscanelli. Totuşi, cu o perfidie care trebuie denunţată, el încercă să-i priveze pe cei doi savanţi de beneficiul propunerii lor şi, fără să-i prevină, trimise o caravelă care să realizeze această mare înfăptuire şi să ajungă în China traversînd Atlanticul. Dar nu pusese la socoteală lipsa de experienţă a piloţilor, nici furtuna care se dezlănţui împotriva lor şi, la cîteva zile de la plecare, un uragan îi readucea la Lisabona pe marinarii regelui Portugaliei.

Rănit de această necuviinţă, Cristofor Columb înţelese că nu mai putea conta pe acest rege care-l trădase în mod atît de nedemn. Rămas văduv, el părăsi Portugalia împreună cu fiul său Diego, spre sfîrşitul anului 1484. Se crede că s-a dus la Genova, apoi la Veneţia, unde proiectele sale de navigaţie transoceanică fură primite destul de prost.

Orice-ar fi fost, îl regăsim în Spania în anul 1485. Sărmanul om mare era lipsit de mijloace. Călătorea mergînd pe jos, ducîndu-l în braţe pe micul Diego, care avea zece ani. Dar, din acel moment al vieţii sale, istoria îl urmăreşte pas cu pas, nu-l mai pierde din vedere şi va păstra pentru posteritate cele mai mărunte incidente ale acestei mari existenţe.

Cristofor Columb se afla atunci în Andaluzia, la o jumătate de leghe de portul Palos. Fără de nici unele, murind de foame, el bătu la poarta unei mănăstiri franciscane consacrate sfintei Maria de Rábida, cerşind o bucăţică de pîine şi apă pentru bietul lui copil şi pentru el.

Stareţul mănăstirii, Juan Pérez de Marchena, îi acordă ospitalitate nefericitului călător. Îi puse întrebări. Surprins de vorbirea lui aleasă, bunul părinte fu şi mai uimit de îndrăzneala ideilor lui, căci Cristofor Columb îi împărtăşi aspiraţiile sale. Timp de mai multe luni, marinarul rătăcitor rămase în această mănăstire

ospitalieră. Călugări învăţaţi se interesară de el şi de proiectele lui. Îi studiară planurile; cerură informaţii de la navigatori cunoscuţi şi, trebuie să subliniem, fură cei dintîi care au crezut în geniul lui Cristofor Columb. Juan Pérez făcu şi mai mult; îi propuse tatălui să se ocupe de educaţia fiului său şi îi dădu o presantă scrisoare de recomandare către confesorul reginei Castiliei.

Acest confesor, stareţ al mănăstirii Prado, se bucura de încrederea deplină a suveranilor Fernando şi Isabel; dar el nu înţelese proiectele navigatorului genovez şi nu-l sprijini în nici un fel pe lîngă regala sa penitenţă.

Cristofor Columb trebui din nou să se resemneze şi să aştepte. Se stabili deci la Cordoba, unde urma să vină şi curtea şi, ca să-şi cîştige existenţa, îşi reluă meseria de vînzător de stampe. S-ar putea cita în istoria oamenilor iluştri o viaţă mai chinuită decît aceea a marelui navigator? Ar fi putut destinul să-l lovească mai crunt? Dar acest om de geniu, neînfrînt, neobosit, rezistînd tuturor încercărilor, nu-şi pierdea speranţa. El avea focul sacru, lucra fără odihnă, vizitînd personajele influente, răspîndind şi apărîndu-şi ideile, luptînd fără încetare cu cea mai eroică energie. Obţinu în cele din urmă protecţia marelui cardinal, arhiepiscopul de Toledo, Pedro Gonzales de Mendoza şi, datorită lui, fu primit de regele şi regina Spaniei.

Cristofor Columb crezu probabil, atunci, că a ajuns la liman. Fernando şi Isabel îi primiră cu interes proiectul, care fu supus examinării de către o comisie de oameni de ştiinţă, prelaţi şi monahi reuniţi *ad hoc* într-o mănăstire dominicană din Salamanca.

Dar sărmanul solicitant nu se afla la capătul vicisitudinilor. În această adunare, toţi judecătorii îi fură împotrivă. Ideile sale aveau atingere, într-adevăr, cu problemele religioase, atît de pătimaşe în secolul al cincisprezecelea. Părinţii Bisericii negaseră sfericitatea Pămîntului şi, în consecinţă, de vreme ce Pămîntul nu era rotund, circumnavigaţia devenea cu totul potrivnică textelor biblice şi nu putea fi, logic, întreprinsă. „De altfel,

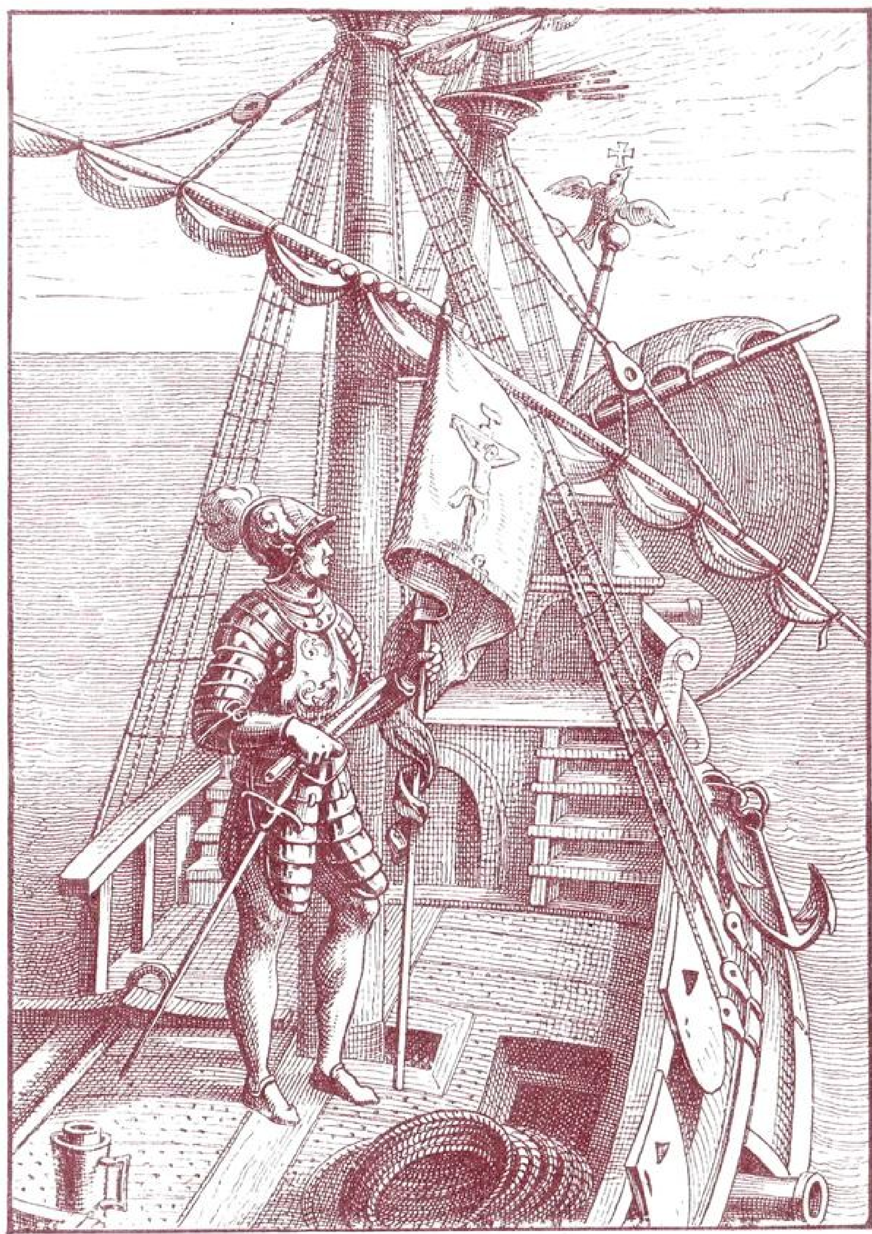
spuneau teologii, dacă am izbuti vreodată să coborîm în cealaltă emisferă, cum am putea urca din nou în aceasta?”

Era un argument foarte serios pentru acea epocă. Încît Cristofor Columb fu aproape acuzat de cea mai impardonabilă crimă pentru acele ţări intolerante, crima de erezie. Izbuti să se sustragă intenţiilor defavorabile ale comisiei, dar studiul proiectului său fu din nou amînat.

Trecură mulţi ani. Pierzîndu-şi speranţa că va reuşi în Spania, sărmanul om de geniu îşi trimise fratele la regele Angliei, Henric al VII-lea, ca să-şi ofere serviciile. Probabil că regele nu i-a răspuns.

Cristofor Columb se întoarse atunci şi mai insistent spre Fernando. Dar acesta era atunci angajat în războiul de exterminare a maurilor şi abia în 1492, după ce-i izgonise din Spania, îşi plecă din nou urechea la cuvintele genovezului.

De data asta, chestiunea fu examinată în mod temeinic. Regele se declară de acord. Dar, aşa cum e firesc pentru spiritele semeţe, Cristofor Columb vru să-şi impună condiţiile. Se tocmiră cu cel care avea să

Cristofor Columb pe caravela sa

îmbogăţească Spania! Indignat, Columb era gata să părăsească pentru totdeauna această ţară ingrată; dar Isabel, mişcată la gîndul necredincoşilor asiatici pe care spera să-i convertească la catolicism, îl rechemă pe celebrul navigator şi îi satisfăcu toate cerinţele.

Aşadar, abia la optsprezece ani după ce-şi concepuse proiectul şi la şapte ani după ce părăsise mănăstirea din Palos, Columb, în vîrstă de cincizeci şi şase de ani,[8] semnă la Santa Fe, la 17 aprilie 1492, o înţelegere cu regele Spaniei.

Printr-o convenţie solemnă, i se atribui lui Cristofor Columb titlul de mare amiral al tuturor pămînturilor pe care le va descoperi. Această demnitate urma să fie transmisă moştenitorilor şi succesorilor săi, pe vecie. Cristofor Columb era numit vicerege şi guvernator al noilor posesiuni pe care spera să le dobîndească în bogata Asie. Avea să-i revină, de asemenea, a zecea parte din perlele, pietrele preţioase, aurul, argintul, mirodeniile şi orice alte mărfuri obţinute, indiferent de modalitate, în limitele jurisdicţiei sale.

Totul era în ordine şi Cristofor Columb avea să-şi realizeze, în fine, proiectele. Dar, repetăm, el nu se aştepta să întîlnească această lume nouă a cărei existenţă nici măcar nu o bănuia. Nu voia decît „să caute Orientul prin Occident şi să ajungă, prin vest, acolo de unde vin mirodeniile”. Se poate chiar afirma cu certitudine că a murit convins fiind că atinsese ţărmurile Asiei şi fără să fi ştiut că descoperise America. Dar asta nu-i micşorează cu nimic gloria. Întîlnirea cu noul continent n-a fost decît o întîmplare. Ceea ce îi asigură lui Columb o faimă nemuritoare este geniul cutezător care l-a îndemnat să înfrunte primejdiile unui ocean neştiut, să se îndepărteze de ţărmurile pe care navigatorii nu se încumetaseră pînă atunci să le părăsească, să se aventureze pe înaltele valuri cu navele fragile ale acelei epoci, gata să fie înghiţite de prima furtună, să se avînte, în fine, în sumbrul necunoscut al mărilor.

[8] Patruzeci şi unu de ani (vezi nota 7).

Cristofor Columb îşi începu pregătirile. Se învoi cu nişte bogaţi navigatori din Palos, cei trei fraţi Pinzón, care avansară sumele necesare pentru completarea armării.

Trei caravele fură echipate în portul Palos. Ele se numeau „Gallega”, „Niña” şi „Pinta”. Pe „Gallega” urma să se îmbarce Columb şi el o boteză „Santa Maria”. „Pinta” era comandată de Martin Alonso Pinzón, iar „Niña” de fraţii săi, Francisco Martin şi Vicente Yañez Pinzón. Alcătuirea echipajelor nu fu o treabă uşoară, proiectul înfricoşîndu-i pe mateloţi. Izbutiră totuşi să reunească un efectiv de o sută douăzeci de oameni.

Vineri 3 august 1492, trecînd la orele opt dimineaţa bara Saltes, aflată în faţa oraşului Huelva din Andaluzia, Amiralul se aventură cu caravelele sale pe valurile Atlanticului.

II

Prima călătorie: Gran Canaria. - Gomera. - Variaţie magnetică. - Simptome de revoltă. - Pămînt! Pămînt! - San Salvador. - Luare în stăpînire. - Conceptión. - Femandina sau Grande Exuma. - Isabela sau Insula Lungă. - Insulele Mucare. - Cuba. - Descrierea insulei. - Arhipelagul Nuestra Señora. - Insula Española sau Santo Domingo. - Insuliţa Tortuga. - Cacicul la bordul „Santa Măriei”. - Caravela lui Columb eşuează şi nu poate fi ranfluată. - Insuliţa Monte Cristi. - Întoarcerea. - Furtună. - Sosirea în Spania. - Omagii aduse lui Cristofor Columb

În prima zi a călătoriei sale, Amiralul - cu acest titlu apare în relatări - Amiralul, navigînd drept spre sud, străbătu cincisprezece leghe pînă la apusul soarelui. Schimbînd atunci ruta spre sud-est, el se îndreptă spre Canare, pentru a o repara acolo pe „Pinta”, a cărei cîrmă se defectase, poate din reaua voinţă a timonierului, pe care călătoria îl înfricoşa. Zece zile mai tîrziu, Cristofor Columb ancora în faţa Gran Canariei, unde repara avaria caravelei. După nouăsprezece zile, el arunca ancora în faţa Gomerei,

ai cărei locuitori îi confirmară existenţa unui pămînt necunoscut, în vestul arhipelagului.

Cristofor Columb nu părăsi această insulă înainte de 6 septembrie. Primise vestea că trei nave portugheze îl aşteptau în larg, cu intenţia de a-i tăia calea. Dar, fără a lua în seamă acest avertisment, întinse pînzele, evită cu dibăcie contactul cu inamicii, se îndreptă exact spre vest şi, în sfîrşit, pierdu din vedere uscatul. În timpul călătoriei, Amiralul avu grijă să ascundă însoţitorilor săi drumul străbătut în fiecare zi; îl scurta în însemnările cotidiene, pentru a nu-şi înspăimînta şi mai mult mateloţii, făcîndu-le cunoscută distanţa reală faţă de coastele Europei. În fiecare zi, de asemenea, îşi observa cu atenţie busolele şi, cu siguranţă, lui i se datorează descoperirea declinaţiei magnetice, de care a ţinut seama în calculele sale. Dar piloţii erau foarte neliniştiţi văzînd aceste busole „nord-vestind”, cum spuneau ei.

La 14 septembrie, mateloţii de pe „Niña'' zăriră o rîndunea şi un faeton. Prezenţa acestor păsări putea fi semnul existenţei unor pămînturi apropiate, căci ele nu se depărtează, de obicei, la mai mult de douăzeci şi cinci de leghe de uscat. Temperatura era foarte plăcută, vremea magnifică. Vîntul sufla dinspre est, purtînd caravelele în direcţia dorită. Dar tocmai această persistenţă a vînturilor de est îi înfricoşa pe marinari, care vedeau în ea, atît de prielnică acum, un obstacol la întoarcere.

La 16 septembrie, întîlniră cîteva tufe de varec încă proaspete, legănate de valuri. Dar pămîntul nu voia să se arate. Aceste ierburi se desprinseseră probabil de pe stîncile submarine şi nu de pe ţărmurile unui continent. La 17 septembrie, la treizeci şi cinci de zile după plecarea expediţiei, văzură în mod frecvent ierburi plutind la suprafaţa mării; pe un astfel de mănunchi se afla pînă şi un rac viu, ceea ce constituia un semn al vecinătăţii uscatului.

În zilele următoare, un mare număr de păsări, pescăruşi, faetoni, rîndunele de mare, zburară în jurul caravelelor. Columb se întemeia pe prezenţa acestor păsări pentru a-şi îmbărbăta oamenii, din ce în ce mai

înfricoşaţi de faptul că nu întîlneau nici o fărîmă de pămînt, după şase săptămîni de navigaţie. În ceea ce-l priveşte, se arăta foarte stăpîn pe sine, punîndu-şi întreaga nădejde în Dumnezeu. Îi încuraja deseori pe ceilalţi şi, în fiecare seară, le cerea să cînte *Salve Regina* sau un alt imn închinat Sfintei Fecioare. La îndemnul acestui om eroic, atît de faimos, atît de sigur de sine, aflat deasupra tuturor slăbiciunilor omeneşti, echipajele îşi recăpătau curajul şi mergeau înainte.

E uşor de înţeles că mateloţii şi ofiţerii de la bordul caravelelor devorau cu privirile orizontul vestic spre care se îndreptau. Toţi aveau interesul bănesc de a semnala noul continent, căci regele Fernando făgăduise celui dintîi care-l va descoperi o sumă de zece mii de maravedis, adică aproximativ opt mii de franci în moneda noastră.

Ultimele zile ale lui septembrie fură însufleţite de prezenţa unui anumit număr de petreli, fregate, albatroşi, mari păsări zburînd deseori pereche, ceea ce arăta că nu se rătăciseră. Cristofor Columb susţinea deci cu neclintită convingere că uscatul nu putea fi departe.

La 1 octombrie, Amiralul îşi înştiinţă însoţitorii că străbătuseră cinci sute optzeci şi patru de leghe în mersul lor spre vest, de la insula Hierro. De fapt, distanţa parcursă de caravele era de peste şapte sute de leghe, şi Cristofor Columb o ştia bine, dar persista în a ascunde adevărul.

La 7 octombrie, echipajele flotilei fură cuprinse de emoţie la auzul salvelor de muschetă de pe „Niña”. Comandanţii, cei doi fraţi Pinzón, crezuseră că au zărit pămîntul. Dar se lămuri curînd că se înşelaseră. Totuşi, cum susţineau că văzuseră papagali zburînd spre sud-vest, Amiralul consimţi să schimbe ruta cu cîteva grade către sud. Această schimbare avu urmări fericite mai tîrziu, căci, continuînd să înainteze drept spre vest, caravelele s-ar fi izbit de marele banc al insulelor Bahama şi, probabil, s-ar fi scufundat.

Dar pămîntul dorit cu atîta ardoare nu apărea. În fiecare seară, coborînd la orizont, soarele se cufunda

dincolo de o interminabilă întindere de apă. Cele trei echipaje, de mai multe ori victime ale unor iluzii optice, începură să cîrtească împotriva lui Columb, „un genovez, un străin”, care îi dusese atît de departe de ţara lor. Se declanşară cîteva simptome de revoltă şi, la 10 octombrie, mateloţii declarară că nu vor merge mai departe.

Unii istorici cam fantezişti, care au relatat călătoria lui Cristofor Columb, scriu că pe caravela lui s-ar fi petrecut scene grave. Potrivit lor, viaţa i-ar fi fost primejduită de revoltaţii de pe „Santa Maria”. Ei mai susţin că, drept urmare a acestor proteste şi printr-un fel de tranzacţie, Amiralului i-ar fi fost acordate trei zile de graţie, după care, dacă pămîntul nu s-ar fi arătat, flota trebuia să reia drumul Europei. Se poate afirma că aceste relatări sînt născociri datorate imaginaţiei romancierilor epocii. Nimic din însemnările lui Columb nu ne îngăduie să le dăm crezare. Dar se cuvine să le amintim, căci nimic din ceea ce îl priveşte pe navigatorul genovez nu trebuie omis, şi un strop de legendă se potriveşte cu impunătoarea figură a lui Cristofor Columb.

Oricum, nu încape îndoială că la bordul caravelelor se cîrtea; dar echipajele, îmbărbătate de cuvintele Amiralului, de atitudinea lui dîrză în faţa Necunoscutului, nu refuzau să-şi îndeplinească obligaţiile.

La 11 octombrie, Amiralul observă lîngă caravela sa o tulpină de trestie încă verde, care plutea pe o mare destul de agitată. În acelaşi timp, echipajul „Pintei” ridica la bord o altă trestie, o mică scîndură şi un bastonaş care părea să fi fost cioplit cu o sculă de fier. O mînă de om îşi lăsase în mod evident urma pe aceste epave. Aproape în aceeaşi clipă, mateloţii de pe „Niña” zăreau o crenguţă de mărăcine înflorit. Toate inimile fură cuprinse de o mare bucurie. Apropierea coastei era acum în afară de orice îndoială.

Cristofor Columb (portret de epocă)

Noaptea învălui apoi oceanul. „Pinta”, cel mai bun velier al flotilei, se afla în frunte. Cristofor Columb şi un anume Rodrigo Sanchez, controlor al expediţiei, crezuseră că văd o lumină care se deplasa în tenebrele de la orizont, cînd matelotul Rodrigo, de pe „Pinta”, făcu să se audă strigătul „Pămînt! Pămînt!”

Ce s-a petrecut atunci în sufletul lui Columb? A mai simţit vreodată un om, de la apariţia rasei noastre pe Pămînt, o emoţie asemănătoare celei încercate de marele navigator? Poate chiar ne este îngăduit să afirmăm că ochiul care a descoperit noul continent a fost cel al Amiralului? Dar nu asta contează: gloria lui Columb nu constă în a fi ajuns, ci în a fi pornit.

Pămîntul fu observat în mod efectiv la orele două din noapte. Caravelele se aflau la o distanţă nu mai mare de două leghe de el. Toate echipajele intonară *Salve Regina,* cu voci pătrunse de emoţie.

Cînd se iviră primele raze de soare, văzură o mică insulă la două leghe sub vînt. Ea făcea parte din arhipelagul Bahama. Columb o numi San Salvador şi îndată, îngenunchind, începu să spună, asemeni sfinţilor Ambroziu şi Augustin, „Te Deum Laudamus, te Dominem confitemur”.[9]

În momentul acela, cîţiva băştinaşi, cu totul goi, îşi făcură apariţia pe ţărm. Cristofor Columb coborî în şalupă împreună cu Alonso şi Yánez Pinzón, cu controlorul Rodrigo, cu secretarul Escobedo şi cu alţi cîţiva. Ambarcaţia acostă şi el puse piciorul pe uscat, ţinînd în mînă stindardul regal, pe cînd cei doi căpitani purtau baniera crucii verzi, pe care se împleteau iniţialele lui Fernando şi a Isabelei. Apoi, Amiralul luă în posesie în mod solemn insula, în numele regelui şi al reginei Spaniei şi puse să se întocmească procesul-verbal consemnînd acest act.

[9] Pe tine Doamne te lăudăm, ţie Doamne ne încredinţăm, (lb. lat.)

În timpul ceremoniei, indigenii îi înconjurau pe Columb şi pe însoţitorii săi. Iată cum descrie scena domnul Charton, prelucrînd relatarea lui Columb:

„Vrînd să le inspir (indigenilor) prietenie pentru noi şi fiind convins, văzîndu-i, că ar avea mai mare încredere în noi şi ar fi mai dispuşi să îmbrăţişeze sfînta noastră credinţă dacă ne-am fi purtat cu blîndeţe pentru a-i convinge, decît dacă am fi recurs la forţă, am pus să li se împartă bonete colorate şi mărgele de sticlă, pe care şi le-au pus la gît. Am adăugat diferite alte lucruri de mică valoare; ei manifestară o bucurie adevărată şi se arătară atît de recunoscători, încît ne-am minunat. Cînd ne-am îmbarcat, veniră înot să ne ofere papagali, gheme de fir de bumbac, suliţe şi multe alte lucruri; le-am dat, în schimb, mici mărgele de sticlă, clopoţei şi alte mărunţişuri. Ei ne aduceau tot ce aveau. Dar mi se păru că sînt foarte săraci. Bărbaţii şi femeile sînt goi ca în clipa în care s-au născut. Printre cei pe care i-am văzut, o singură femeie era destul de tînără şi nici unul dintre bărbaţi nu avea mai mult de treizeci de ani. Altfel, erau bine făcuţi, cu trupuri frumoase şi figuri plăcute. Firele de păr, groase ca acelea din coada cailor, le cădeau pînă peste sprîncene; la spate, atîrna o şuviţă lungă pe care nu o taie niciodată. Unii se pictează cu o vopsea negricioasă; dar culoarea lor naturală este ca aceea a locuitorilor insulelor Canare. Nu sînt nici negri, nici albi; sînt şi unii care se pictează în alb, sau în roşu, sau cu o altă culoare, fie trupul întreg, fie numai chipul, sau ochii, sau doar nasul. Nu au arme ca ale noastre şi nu le cunosc întrebuinţarea. Cînd le-am arătat nişte săbii, le apucau de tăiş, tăindu-se la degete. Nu cunosc fierul. Suliţele lor sînt nişte beţe. Vîrful nu e de fier, ci făcut dintr-un dinte de peşte sau dintr-un alt corp dur. Oamenii aceştia au graţie în mişcări. Observînd că mai mulţi aveau cicatrice pe trup, i-am întrebat, prin semne, cum fuseseră răniţi şi mi-au răspuns, în acelaşi mod, că locuitorii insulelor vecine îi atacau, ca să-i ducă în robie, şi că ei se apărau. Credeam şi cred şi acum că atacatorii veneau de pe continent pentru a-i face prizonieri şi sclavi; trebuie să

fie servitori credincioşi şi foarte blînzi. Au darul de a repeta imediat ceea ce aud. Sînt convins că s-ar converti la creştinism cu uşurinţă, căci nu cred să aparţină vreunei secte.”

Cînd Cristofor Columb se întoarse la bord, un oarecare număr de indigeni îi urmară şalupa înot. A doua zi, 13 octombrie, mulţi indigeni se apropiară de caravele. Se aflau în mari pirogi cioplite din trunchiuri de copaci, unele putînd purta patruzeci de oameni; le dirijau cu un fel de lopată de brutar. Mai mulţi dintre aceşti sălbatici aveau plăcuţe de aur prinse de septul nazal. Păreau foarte surprinşi de sosirea străinilor şi, după toate aparenţele, gîndeau că aceşti oameni albi căzuseră din cer. Atingeau veşmintele spaniolilor plini de respect şi curiozitate, luîndu-le fără îndoială drept un penaj natural. Admiraţia le fu trezită mai ales de costumul stacojiu al Amiralului. Era evident că-l considerau pe Columb drept un papagal aparţinînd unei specii superioare. De altfel, îşi dădură seama imediat că el este căpetenia străinilor.

Cristofor Columb şi oamenii săi vizitară apoi insula San Salvador. Nu se mai săturau să-i admire aşezarea favorabilă, magnificele umbrare, apele limpezi, cîmpiile înverzite. Fauna nu se distingea prin varietate. Papagalii cu pene lucioase forfoteau pe sub arbori, fiind singurii reprezentanţi ai ordinului păsărilor. Platoul insulei era puţin accidentat; în partea centrală se afla un mic lac; nici un munte nu se ridica de pe sol. Totuşi, San Salvador trebuia să ascundă mari bogăţii minerale, de vreme ce locuitorii purtau podoabe de aur. Dar era oare acest metal preţios extras din măruntaiele insulei?

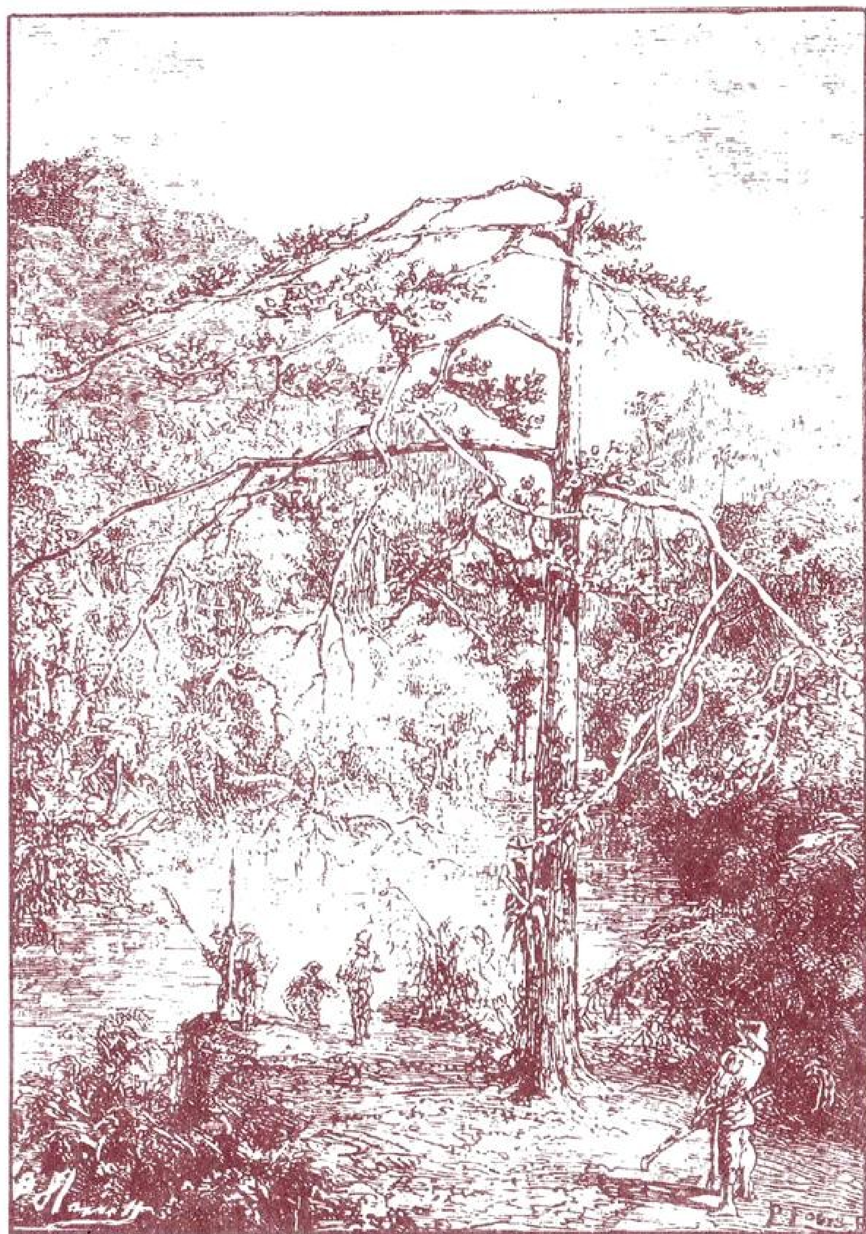
Amiralul se adresă unuia dintre indigeni şi, prin semne, izbuti să înţeleagă că, dînd ocol insulei şi navigînd spre sud, ar descoperi o ţară al cărei rege poseda mari vase de aur şi imense bogăţii. A doua zi, în zori, Cristofor Columb porunci să se ridice ancorele şi se îndreptă spre continentul pomenit, care, după el, nu putea fi decît Cipango.

Aici se cuvine să facem o observaţie foarte importantă, căci ea decurge din starea cunoştinţelor geografice ale epocii: Columb credea că ajunsese în Asia. Cipango este numele dat de Marco Polo Japoniei. Această eroare a Amiralului, împărtăşită de toţi însoţitorii săi, va fi recunoscută după destui ani şi, aşa cum am mai spus, după patru călătorii succesive în insule, marele navigator va muri fără să ştie că a descoperit o lume nouă. Nu încape îndoială că marinarii lui Columb şi Columb însuşi îşi imaginau, în acea noapte de 12 octombrie 1492, că au ajuns fie în Japonia, fie în China, fie în Indii. Asta explică de ce America a purtat atît de multă vreme numele de „Indiile occidentale” şi de ce băştinaşii acestui continent sînt încă desemnaţi sub denumirea generală de „indieni”, în Brazilia şi în Mexic, la fel ca şi în Statele Unite.

Cristofor Columb se gîndea deci doar să atingă ţărmurile Japoniei. El navigă de-a lungul San Salvadorului, astfel încît să-i exploreze partea occidentală. Alergînd spre ţărm, indigenii îi ofereau apă şi un fel de pîine făcută dintr-o rădăcină numită yucca. Amiralul debarcă în diferite puncte ale coastei şi, trebuie s-o mărturisim, încălcînd obligaţiile omeniei, porunci să fie luaţi cîţiva indieni, cu intenţia de a-i duce în Spania. Începeau deja să-i smulgă pe aceşti nenorociţi de pe pămînturile lor, curînd aveau să-i vîndă! În sfîrşit, pierzînd din vedere San Salvadorul, caravelele se aventurară în largul oceanului.

Soarta îl favorizase pe Cristofor Columb călăuzindu-l astfel în mijlocul unuia dintre cele mai frumoase arhipelaguri de pe glob. Toate ţinuturile noi pe care avea să le descopere se aflau parcă într-un sipet cu pietre preţioase, din care nu trebuia decît să ia cu amîndouă mîinile.

La 15 octombrie, în asfinţit, flotila aruncă ancora lîngă extremitatea vestică a unei a doua insule, care fu numită Conceptión şi care se găsea la o

Columb a numit-o "Valea Paradisului"

distanţă de numai cinci leghe de San Salvador. A doua zi, Amiralul se apropie de ţărm cu ambarcaţii înarmate şi pregătite pentru orice surpriză. Băştinaşii, aparţinînd rasei celor din San Salvador, îi primiră foarte bine pe spanioli. Dar cum începuse să bată un vînt dinspre sud-est, Columb reveni la flotila sa şi, înaintînd încă nouă leghe spre vest, descoperi o a treia insulă, căreia îi dădu numele de Fernandina. Este Grande Exuma de astăzi.

Rămaseră toată noaptea în pană şi a doua zi, 17 octombrie, mari pirogi împresurară caravelele. Relaţiile cu băştinaşii erau excelente. Sălbaticii schimbau în mod paşnic fructe şi mici gheme de bumbac cu mărgele de sticlă, tamburine, ace, care le plăceau foarte mult, şi melasă, de care nu se mai săturau. Aceşti indigeni din Fernandina, mai îmbrăcaţi decît vecinii lor din San Salvador, erau şi mai civilizaţi; locuiau în case ca nişte pavilioane, prevăzute cu hornuri înalte; aceste colibe erau foarte curate în interior şi foarte bine întreţinute. Coasta occidentală a insulei, adînc scobită, ar fi putut sluji drept port încăpător şi magnific pentru o sută de nave.

Dar Fernandina nu le oferea spaniolilor bogăţiile la care rîvneau şi cu care doreau atît de mult să se întoarcă în Europa; solul ei era lipsit de mine de aur. Băştinaşii urcaţi la bordul caravelelor vorbeau însă de o insulă mai mare, aflată spre sud şi numită Samoeto, unde se extrăgea preţiosul metal. Columb porni deci în direcţia indicată. Vineri 19 octombrie, el ancoră în timpul nopţii lîngă această Samoeto, pe care o numi Isabela - Insula Lungă de pe hărţile moderne.

Potrivit indigenilor de pe San Salvador, aici ar fi trebuit să dea peste un rege foarte puternic; dar Amiralul îl aşteptă în van cîteva zile; importantul personaj nu se arătă. Insula Isabela avea o înfăţişare extrem de plăcută, cu lacurile sale limpezi şi pădurile dese. Spaniolii nu se mai săturau să admire aceste specii noi, a căror vegetaţie bogată uimea ochii europeni. Stoluri fără număr de papagali zburau sub arborii stufoşi, şopîrle mari şi foarte iuţi, fără îndoială iguane, lunecau prin ierburile înalte.

Insularii, care fugiseră mai întîi la vederea spaniolilor, se familiarizară curînd cu ei şi traficară produsele solului lor.

Cristofor Columb nu abandonă, totuşi, ideea de a ajunge în Japonia. Cum indigenii îi spuseseră că la vest se află, destul de aproape, o mare insulă numită de ei Cuba, Amiralul presupuse că ea trebuia să facă parte din regatul Cipango şi nu se îndoi că va da curînd peste oraşul Chinsai, altfel spus Hancijou, care a fost cîndva capitala Chinei.

Iată de ce, îndată ce vînturile îi îngăduiră, flotila ridică ancora. Joi 25 octombrie, ajunseră la şapte sau opt insule eşalonate în linie, probabil Mucarele. Cristofor Columb nu se opri acolo şi, duminică, se apropie de coastele Cubei. Caravelele ancorară la gura unui fluviu căruia spaniolii îi dădură numele de San Salvador; după un scurt popas, reluîndu-şi navigaţia spre apus, intrară într-un port situat la vărsarea unui mare fluviu, care deveni mai tîrziu portul Las Nuevitas del Principe.

Pe ţărmurile insulei creşteau numeroşi palmieri şi frunzele lor erau atît de late, încît una singură era de ajuns pentru a acoperi o colibă a băştinaşilor. Aceştia fugiseră la ivirea spaniolilor, care găsiră pe plajă un fel de idoli cu chip de femeie, păsări domesticite, oseminte de animale, cîini muţi şi instrumente de pescuit. Sălbaticii din Cuba fură atraşi prin mijloacele obişnuite şi făcură schimburi cu spaniolii.

Cristofor Columb crezu că se află pe continent, la numai cîteva leghe de Hancijou. Această idee era atît de înrădăcinată în mintea lui şi în cele ale ofiţerilor lui, încît se ocupă de trimiterea unor daruri marelui han al Chinei. La 2 noiembrie, el porunci unui gentilom şi unui evreu care vorbea ebraica, araba şi caldeeana, să se înfăţişeze acestui monarh indigen. Purtînd şiraguri de mărgele, drept daruri, solii, cărora li se acordară şase zile ca să-şi îndeplinească misiunea, se îndreptară spre regiunile din interiorul presupusului continent.

Între timp, Cristofor Columb urcă, preţ de vreo două leghe, pe un frumos fluviu care curgea sub bolţile de

frunziş ale unor mari păduri pline de miresme. Locuitorii făceau schimburi cu spaniolii şi vorbeau adesea despre un loc numit Bohio, unde aurul şi perlele puteau fi găsite din belşug. Ei adăugau că acolo trăiau oameni cu cap de cîine, care se hrăneau cu carne omenească.

Trimişii Amiralului se întoarseră în port la 6 noiembrie, după o absenţă de patru zile. Două zile de mers le fuseseră de ajuns pentru a ajunge într-un sat alcătuit din cincizeci de colibe, în care fură primiţi cu mari demonstraţii de respect. Indigenii le sărutau mîinile şi picioarele; erau luaţi drept zei coborîţi din cer. Printre alte detalii privind obiceiurile sătenilor, ei relatară că bărbaţii şi femeile fumau tutun cu un tub bifurcat, trăgînd fumul pe nări. Ştiau să obţină focul frecînd energic, una de alta, două bucăţi de lemn. Bumbacul să găsea în mare cantitate în case dispuse în formă de corturi, una dintre ele cuprinzînd aproape unsprezece mii de livre. Cît despre marele han, nici urmă.

Semnalăm aici o a doua eroare comisă de Cristofor Columb, eroare ale cărei urmări, potrivit lui Irving, au schimbat întreaga serie a descoperirilor sale. Crezîndu-se pe coastele Asiei, Columb considera în mod logic Cuba ca făcînd parte din continent. El nu se mai gîndi, deci, să-i dea ocol, luînd hotărîrea de a reveni spre est. Or, dacă nu s-ar fi înşelat, dacă ar fi continuat să urmeze direcţia iniţială, rezultatele expediţiei sale ar fi fost cu totul altele, într-adevăr, sau ar fi ajuns în Florida, la extremitatea Americii de Nord, sau ar fi mers drept spre Mexic. În acest ultim caz, pe cine ar fi întîlnit, în locul unor băştinaşi ignoranţi şi sălbatici? Pe locuitorii marelui imperiu al aztecilor, ai acestui regat pe jumătate civilizat al lui Moctezuma. Ar fi găsit acolo oraşe, armate, imense bogăţii, şi roul său ar fi devenit, fără îndoială, cel al lui Hernán Cortés. Dar n-a fost să fie aşa şi Amiralul, perseverind în eroarea sa, reveni spre est cu flotila care ridică ancora la 12 noiembrie 1492.

Cristofor Columb navigă de-a lungul coastelor Cubei, împotriva vîntului; el identifică munţii Cristal şi Moa;

exploră un port pe care-l numi Puerto del Principe şi un arhipelag botezat Nuestra Señora. În fiecare noapte, focurile pescarilor se aprindeau pe această puzderie de insule, ale căror locuitori se hrăneau cu păianjeni şi cu viermi. Spaniolii acostară în diverse puncte ale ţărmului şi plantară cruci, în semn de luare în posesie.

Indigenii îi vorbeau deseori Amiralului despre o anume insulă Babeque, unde aurul se găsea din belşug. Amiralul hotărî să meargă acolo. Dar Martin Alonso Pinzón, căpitanul „Pintei”, cea mai iute caravelă a flotilei, o luă înainte şi, la 21 noiembrie, în zori, dispăruse cu totul.

Amiralul se arătă foarte contrariat de această separare şi dovada poate fi găsită în relatarea sa: „Pinzón mi-a spus şi a făcut multe alte lucruri neplăcute”. Îşi urmă drumul, explorînd coasta Cubei şi descoperi golful Moa, capul Mangle, capul Vaez, portul Baracoa; dar nu întîlni nicăieri canibali, cu toate că adăposturile băştinaşilor erau deseori împodobite cu cranii omeneşti, lucru de care indigenii îmbarcaţi la bordul său se arătară foarte încîntaţi.

În zilele următoare, caravelele trecură pe lîngă gura fluviului Boma şi, depăşind capul Los Azules, ajunseră în partea orientală a insulei a cărei coastă o cercetaseră pe o distanţă de douăzeci şi cinci de leghe. Dar în loc să-şi reia drumul spre sud, Columb se depărtă spre est şi, la 5 decembrie, întîlni o mare insulă numită de indieni Bohio. Era Haiti sau Santo Domingo.

Harta Antilelor și a Golfului Mexic

Seara, la ordinul Amiralului, „Niña” pătrunse într-un port care fu botezat Puerto Maria. Este actualul port San Nicolas, situat aproape de capul cu acelaşi nume, la extremitatea nord-vestică a insulei.
A doua zi, spaniolii descoperiră un foarte mare număr de capuri şi o insuliţă numită Tortuga. Îndată ce apăreau, caravelele făceau ca pirogile indiene să se îndepărteze cu iuţeală. Insula pe lîngă care navigau părea foarte întinsă şi foarte înaltă, de unde i-a venit mai tîrziu numele Haiti, care înseamnă ţinut înalt. Recunoaşterea ţărmurilor sale fu extinsă pînă la golful Mosquito. Păsările care zburau pe sub frumoşii copaci ai insulei, vegetaţia, cîmpiile, colinele, toate acestea le aminteau peisajele Castiliei. Cristofor Columb boteză deci acest pămînt nou Insula Española. Locuitorii ei erau foarte temători şi foarte suspicioşi; nu se putea intra în legătură cu ei, pentru că fugeau spre interiorul insulei. Mateloţii izbutiră totuşi să pună mîna pe o femeie şi să o aducă la bord. Era tînără şi destul de drăguţă. Amiralul îi dărui inele, mărgele şi veşminte de care ea avea neapărată nevoie; în sfîrşit, o tratǎ cu generozitate şi o trimise înapoi, pe uscat.

Această comportare avu drept rezultat îmblînzirea băştinaşilor; a doua zi, nouă mateloţi bine înarmaţi, aventurîndu-se pînă la patru leghe de ţărm, fură primiţi cu deferenţă. Indigenii veneau de pretutindeni şi le ofereau toate roadele pămîntului. Mateloţii revenirǎ încîntaţi de excursia lor. Interiorul insulei li se păruse a fi bogat în plantaţii de bumbac, aloe, arbori de fistic; un fluviu majestuos, numit mai tîrziu al celor Trei-Rîuri, îşi rostogolea apele limpezi.

La 15 decembrie, Columb porunci să se ridice pînzele şi vîntul îl duse către insuliţa Tortuga, unde observă un rîu navigabil şi o vale atît de frumoasă, încît o numi Valle del Paraiso. A doua zi, navigînd într-un golf adînc, văzu un indian care manevra cu iscusinţă o mică luntre, cu tot vîntul foarte puternic. Indianul fu poftit să vină la bord; Columb îl copleşi cu daruri, apoi îl depuse într-un port al insulei Española, numit Puerto de Paz.

Aceste bune comportări îi apropiară pe toţi indigenii de Amiral şi, din ziua aceea, ei întîmpinară caravelele în număr mare. Regele lor îi însoţea. Era un tînăr de douăzeci de ani, bine făcut, viguros, cam gras. Umbla gol, ca şi supuşii şi supusele sale, care-i arătau mult respect, dar fără nici o urmă de umilinţă. Columb îi dădu onorurile cuvenite unui suveran şi, drept recunoştinţă, regele, sau mai curînd cacicul, îi dezvălui Amiralului că provinciile din est erau pline de aur.

A doua zi, un alt cacic veni să pună la dispoziţia spaniolilor toate bogăţiile ţării sale. El asistă la sărbătoarea Sfintei Fecioare, pe care Columb o celebră cu pompă pe nava sa, pavoazată pentru această împrejurare. Cacicul luă loc la masa Amiralului şi onoră prînzul; după ce gusta diferitele mîncăruri şi băuturi, trimitea cupele şi farfuriile oamenilor din suita sa. Acest cacic arăta bine; vorbea puţin şi era foarte politicos. La sfîrşitul ospăţului, îi oferi Amiralului cîteva foiţe de aur. Acesta din urmă îi dărui cîteva monede pe care erau gravate chipurile lui Fernando şi al Isabelei şi, după ce-i explică prin semne că erau cei mai puternici prinţi de pe glob, desfăşură în prezenţa regelui indigen stindardele regale ale Castiliei. La căderea nopţii, cacicul se retrase foarte mulţumit şi salve de artilerie îi salutară plecarea.

În ziua următoare, oameni din echipaj plantară o mare cruce în centrul aşezării şi părăsiră această coastă ospitalieră. Ieşind din golful format de insula Tortuga şi insula Española, descoperiră mai multe porturi, capuri, golfuri şi rîuri; la vîrful Limbe, o mică insulă care fu numită San Tomas, în sfîrşit un port foarte cuprinzător, sigur şi adăpostit, ascuns între insulă şi golful Aguja, la care se ajungea printr-un canal şerpuind între munţi înalţi acoperiţi cu păduri.

Amiralul debarca deseori pe coastă. Băştinaşii îl primeau ca pe un trimis al cerului şi-l rugau să rămînă cu ei. Columb le împărţea cu dărnicie clopoţeii, inelele de alamă, bobiţele de sticlă şi alte jucărioare care le plăceau atît de mult. Un cacic numit Guacanagari, suveran al

provinciei Marien, îi trimise lui Columb o cingătoare ornată cu o figură de animal cu urechi mari, limba şi nasul acestuia fiind din aur bătut. Aurul părea să se găsească din belşug în insulă şi băştinaşii aduseră curînd o anumită cantitate. Locuitorii acestei părţi a insulei Española păreau superiori celorlalţi prin inteligenţă şi frumuseţe. Columb credea că vopseaua roşie, neagră sau albă cu care-şi ungeau trupurile slujea mai ales la a-i apăra de văpaia soarelui. Casele lor erau frumoase şi bine construite. Cînd Columb îi întreba despre locul unde se afla aur, indigenii arătau spre est un ţinut pe care-l numeau Cibao şi pe care Amiralul se încăpăţîna să-l considere drept Cipango.

În ziua de Crăciun, caravela Amiralului suferi un grav accident. Era prima avarie în această expediţie pînă atunci atît de norocoasă. Un timonier lipsit de experienţă se afla la cîrma „Santa Măriei”, în timpul unei ieşiri în afara golfului San Tomas: la căderea nopţii, se lăsă antrenat de curenţi, care-l împinseră pe stînci. Caravela fu imobilizată şi timona se blocă. Trezit de izbitură, Amiralul se năpusti pe punte. El porunci să se arunce o ancoră în faţa navei, pentru a trage la edec şi a o ridica de pe stînci. Contramaistrul şi cîţiva mateloţi care trebuiau să execute ordinul săriră în şalupă; dar, cuprinşi de teamă, vîsliră din toate puterile spre „Niña”.

Între timp, marea scădea. „Santa Maria” se înţepenea din ce în ce mai mult. Trebuiră să-i taie catargele ca s-o uşureze şi, curînd, se ivi necesitatea de a-i transporta urgent echipajul la bordul celeilalte nave. Înţelegînd situaţia disperată a caravelei, cacicul Guacanagari veni în goană cu fraţii şi neamurile sale, însoţiţi de un mare număr de indieni şi ajută la descărcarea corăbiei.

Datorită măsurilor luate de el, nici un obiect din încărcătură nu fu sustras şi, întreaga noapte, indigeni înarmaţi păziră depozitele de provizii.

A doua zi, Guacanagari se duse la bordul „Niñei” ca să-l consoleze pe Amiral şi-i puse la dispoziţie toate bogăţiile sale. Totodată, îi oferi o gustare alcătuită din pîine, crevete, peşti, rădăcini şi fructe. Columb, mişcat de

aceste dovezi de prietenie, se gîndi să întemeieze o aşezare pe insulă. Se strădui deci să-i cîştige pe indieni prin daruri şi gesturi de prietenie; apoi, vrînd să le dea o idee şi despre puterea lui, puse să se descarce o arhebuză şi un tromblon, ale căror detunături îi speriară de moarte pe bieţii oameni.

La 26 decembrie, spaniolii începură să construiască o fortăreaţă în acea regiune a coastei. Intenţia Amiralului era de a lăsa acolo un anumit număr de oameni, cu provizii de pîine, vin şi grîne pentru un an, încredinţîndu-le şalupa de pe „Santa Maria”. Lucrările se desfăşurară în mod intens.

În ziua aceea, primiră veşti despre „Pinta”, care se despărţise de flotilă de la 21 noiembrie; ea se afla ancorată, după spusele băştinaşilor, într-un rîu la capătul insulei; dar o luntre trimisă de Guacanagari se întoarse fără să o fi putut descoperi. Atunci Columb, nevrînd să-şi continue explorările în condiţiile date şi dispunînd de o singură caravelă de cînd o pierduse pe „Santa Maria”, care nu putuse fi ranfluată, hotărî să revină în Spania şi îşi începu pregătirile de plecare.

La 2 ianuarie, Columb îi oferi cacicului spectacolul unui mic război, regele şi supuşii săi arătîndu-se încîntaţi. Apoi, alese treizeci şi nouă de oameni care să păzească fortăreaţa în timpul absenţei lui şi îl numi comandant pe Rodrigo de Escobedo. Cea mai mare parte a încărcăturii de pe „Santa Maria” le rămînea lor şi trebuia să le ajungă mai mult de un an. Printre aceşti primi coloni ai noului continent se numărau un copist, un agent de poliţie, un dogar, un medic şi un croitor. Aceşti spanioli aveau misiunea de a căuta minele de aur şi de a marca un amplasament favorabil întemeierii unui oraş.

La 3 ianuarie, după un solemn rămas bun adresat cacicului şi noilor colonişti, „Niña” ridică ancora şi ieşi din port. Curînd se ivi o insuliţă dominată de un munte foarte înalt, pe care-l botezară Monte Cristi. Cristofor Columb naviga de-a lungul coastei de două zile cînd fu semnalată apropierea „Pintei”. Curînd căpitanul ei, Martin Alonso

Pinzón, veni la bordul „Niñei” şi încercă să-şi justifice purtarea. Adevărul este că Pinzón o luase înainte doar pentru a ajunge în această presupusă insulă Babeque, atît de bogată potrivit relatărilor indigenilor.

Amiralul vru să se mulţumească cu explicaţiile neconvingătoare ale căpitanului Pinzón şi află că „Pinta” nu făcuse decît să navigheze de-a lungul Espanolei, fără să fi descoperit vreo altă insulă.

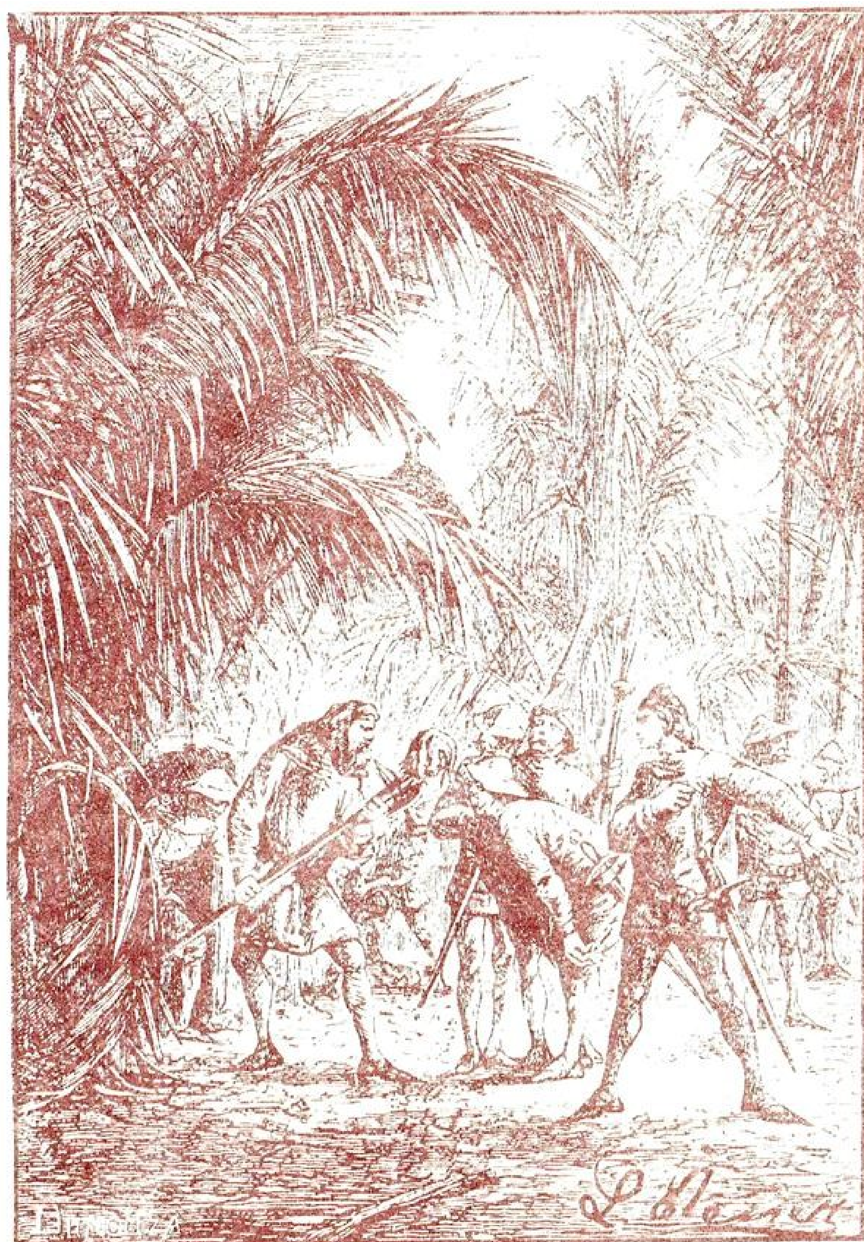
La 7 ianuarie, se opriră ca să astupe o gaură ivită în carena „Niñei”. Columb profită de acest popas pentru a explora un mare fluviu aflat la o leghe de Monte Cristi. Paietele antrenate de fluviu îl făcură să-i dea numele de Rio de Oro. Amiralul ar fi vrut să viziteze mai îndelung această parte a insulei Española, dar echipajele sale se grăbeau să revină în patrie şi, sub influenţa fraţilor Pinzón, începeau să-i conteste autoritatea.

La 9 ianuarie, cele două caravele ridicară pînzele şi se îndreptară spre est-sud-est. Ele navigau pe lîngă coastele cărora le botezau cele mai mici sinuozităţi, promontoriul Isabela, capul Roca, apoi capul Francés, capul Cabrón şi în sfîrşit golful Samana, situat la extremitatea orientală a insulei. Acolo se deschidea un port în care, reţinută de acalmie, flotila aruncă ancora. Primele contacte cu băştinaşii fură excelente; dar situaţia se modifică subit. Schimburile încetară şi anumite demonstraţii ostile nu mai lăsară nici o îndoială în privinţa relelor intenţii ale indienilor. Într-adevăr, la 13 ianuarie, sălbaticii se năpustiră pe neaşteptate asupra spaniolilor. Cu toate că erau puţini la număr, aceştia nu-şi pierdură cumpătul şi, cu ajutorul armelor, îşi puseră inamicii pe fugă, după cîteva minute de luptă. Pentru prima oară, mîinile europene făceau să curgă sînge indian.

A doua zi, Cristofor Columb reţinu la bord patru tineri indigeni şi, cu toate protestele lor, ridică pînzele. Echipajele lui, posace şi extenuate, îi pricinuiau mari neplăceri şi, în relatarea călătoriei sale, acest om, aflat mai presus de toate slăbiciunile omeneşti şi pe care soarta nu-l putea doborî, deplînge acest lucru cu amărăciune. La 16

ianuarie, începu cu adevărat călătoria de întoarcere, şi capul Samana, de la extremitatea insulei Española, dispăru la orizont.

Traversarea fu rapidă şi, pînă la 12 februarie, nu se produse nici un incident. La acea dată, caravelele fură asaltate de o furtună teribilă, care

Matelotii găsesc capete de curînd tăiate

ţinu trei zile, cu vînturi turbate, valuri uriaşe şi fulgere spre nord-nord-est. De trei ori, marinarii înfricoşaţi făcură jurămînt de pelerinaj la Santa Maria de Guadalupe, la Nuestra Señora de Loreto şi la Santa Clara de Moguer. În sfîrşit, tot echipajul jură că va merge să se roage, cu picioarele goale şi numai în cămaşă, la o biserică închinată Sfintei Fecioare.

Furtuna se înteţea. Temîndu-se de o catastrofă, Amiralul scrise repede pe un pergament o scurtă relatare a descoperirilor sale, rugîndu-l pe cel care ar găsi-o să o facă să-i parvină regelui Spaniei; apoi, introducînd acest document, învelit într-o pînză cernită, într-un butoiaş de lemn, îl zvîrli în ocean.

La 15 februarie, la răsăritul soarelui, uraganul se domoli; despărţite de furtună, cele două caravele se regăsiră şi, după trei zile, ancorau în faţa insulei Santa Maria, una dintre Azore. Imediat, Amiralul vru să împlinească jurămintele făcute în timpul furtunii; îşi trimise deci jumătate din oameni pe uscat, dar aceştia fură reţinuţi prizonieri de portughezi, care nu-i eliberară decît după cinci zile, în urma protestelor energice ale lui Columb.

Amiralul îşi reluă drumul pe mare la 23 februarie. Împiedicat de vînturi şi izbit încă o dată de furtună, el făcu noi jurăminte, împreună cu tot echipajul, legîndu-se să postească în prima sîmbătă de după sosirea în Spania. În sfîrşit, la 4 martie, piloţii săi recunoscură gura fluviului Tajo, unde „Niña” putu să se refugieze, în timp ce „Pinta” era dusă de vînturi pînă în golful Biscaya.

Amiralul fu bine primit de portughezi. Regele îi acordă chiar o audienţă. Dar Columb se grăbea să ajungă în Spania.

Îndată ce timpul îi îngădui, „Niña” ieşi în larg şi, la 15 martie, la prînz, ancora în faţa portului Palos, la capătul a şapte luni şi jumătate de navigaţie, în timpul cărora descoperise insulele San Salvador, Conceptión, Fernandina, Isabela, Mucare, Cuba şi Santo Domingo.

Fernando şi Isabel se aflau atunci la Barcelona. Amiralul fu chemat acolo. El porni imediat, cu indienii pe care-i aducea din Lumea Nouă. Entuziasmul pe care-l trezi fu nemaiîntîlnit. Pretutindeni, oamenii alergau să-l întîmpine pe marele navigator, aducîndu-i onoruri regale. Intrarea lui Cristofor Columb în Barcelona a fost magnifică. Regele, regina, granzii de Spania îl primiră cu mare pompă la Palacio de la Deputation. Acolo, îşi povesti extraordinara călătorie, apoi prezentă eşantioanele de aur pe care le adusese şi întreaga adunare, căzînd în genunchi, intonă un *Te Deum.*

III

A doua călătorie: o flotă de şaptesprezece nave. - Insula Hierro. - Dominica. - Maria Galante. - Guadalupe. - Canibalii. - Montserrat - Santa Maria la Redonda. - San Martín şi Santa Cruz. - Arhipelagul Las Once Mil Virgenes. - Insula San Juan Evangelista sau Puerto Rico. - Insula Española. - Primii colonişti masacraţi. - Întemeierea oraşului Isabela. - Trimiterea în Spania a două corăbii încărcate cu bogăţii. - Fortul Santo Tomás, ridicat în provincia Cibao. - Don Diego, fratele lui Columb, numit guvernator al insulei. - Jamaica. - Coasta Cubei. - Remora. - Întoarcerea la Isabela. - Cacicul luat prizonier. - Revolta indigenilor. - Foamete. - Columb calomniat în Spania. - Trimiterea comisarului Juan de Aguado la Isabela. - Minele de aur. - Plecarea lui Columb. - Sosirea lui la Cádiz

Relatarea aventurilor marelui navigator genovez asmuţise spiritele. Imaginaţia oamenilor întrezărea continente de aur, dincolo de mări. În inimi clocoteau pasiunile pe care le naşte cupiditatea. Sub presiunea

opiniei publice, Amiralul nu putea să nu pornească iar, în cel mai scurt timp. De altfel, el însuşi se grăbea să revină pe scena cuceririlor sale şi să adauge hărţilor vremii pămînturi noi. Declară deci că e gata de plecare.

Regele şi regina îi puseră la dispoziţie o flotă alcătuită din trei nave mai mari şi paisprezece caravele. O mie două sute de oameni aveau să se îmbarce pe ele. Un număr de nobili castilieni nu ezitară să se încreadă în steaua lui Columb şi hotărîră să-şi încerce norocul dincolo de mări. Calele corăbiilor fură umplute cu cai, vite, tot felul de instrumente pentru extragerea şi purificarea aurului, diferite seminţe, într-un cuvînt, tot ceea ce este necesar pentru întemeiera unei colonii importante. Dintre cei zece indieni aduşi în Europa, cinci se întorceau acum în ţara lor, trei, bolnavi, rămîneau în Spania, iar doi muriseră. Cristofor Columb fu numit căpitan-general al escadrei, cu puteri nelimitate.

La 25 septembrie 1493, cele şaptesprezece nave ieşiră din Cádiz, cu toate pînzele sus, în aplauzele unei mulţimi imense. La 1 octombrie, ele ancorau în apele insulei Hierro, cea mai occidentală din arhipelagul Canarelor. După douăzeci şi trei de zile de navigaţie favorizată constant de vînt şi de mare, Cristofor Columb întîlni pămînturi noi.

Într-adevăr, la 3 noiembrie, în duminica de după sărbătoarea tuturor sfinţilor, la răsăritul soarelui, pilotul navei-amiral, „Maria Galante”, strigă: „Veste bună! Iată pămîntul!”

Pămîntul era o insulă împădurită. Amiralul, crezînd-o nelocuită, o lăsă în urmă, întîlni cîteva insuliţe risipite în drumul său şi ajunse în faţa unei a doua insule. Prima fu numită Dominica, a doua Maria Galante - nume pe care le mai poartă şi astăzi. A doua zi, o a treia insulă, mai mare, le apăru spaniolilor. Şi, spune relatarea acestei călătorii,

datorată lui Pierre Martyr,[10] contemporan cu Columb, „cînd ajunseră aproape, îşi dădură seama că era insula infamilor canibali sau caraibi, despre care auziseră vorbindu-se în timpul primei călătorii”.

Bine înarmaţi, spaniolii debarcară pe acest ţărm, unde se aflau cam treizeci de colibe din lemn, rotunde şi acoperite cu frunze de palmier. În interiorul lor erau suspendate hamacuri de bumbac. În spaţiul liber dintre ele se înălţau doi copaci sau stîlpi, în jurul cărora zăceau încolăciţi doi mari şerpi morţi. La apropierea străinilor, băştinaşii fugiră mîncînd pămîntul, renunţînd la prizonierii pe care se pregăteau să-i devoreze. Mateloţii scotociră prin colibe şi dădură peste oase de mîini şi de picioare, capete tăiate de curînd, încă pline de sînge şi alte rămăşiţe omeneşti care nu lăsau nici o îndoială în legătură cu modul de alimentare al acestor caraibi.

Insula, pe care o explorară în parte, însemnînd pe hartă principalele rîuri, fu botezată Guadalupe, datorită asemănării ei cu o provincie din Extremadura. Cîteva femei prinse de mateloţi fură trimise pe uscat, după ce fuseseră bine tratate pe nava-amiral. Cristofor Columb spera că această conduită îi va determina pe indieni să vină la bord. Dar speranţa îi fu spulberată.

La 8 noiembrie, Amiralul dădu semnalul de plecare şi porni cu întreaga escadră spre insula Española, actualmente San Domingo, unde lăsase treizeci şi nouă de oameni care-l însoţiseră în prima călătorie. Urcînd spre nord, el descoperi o mare insulă numită Madanino de către indienii rămaşi la bord după ce fuseseră salvaţi de pofta caraibilor. Ei pretindeau că e locuită doar de femei şi, cum relatarea lui Marco Polo menţiona un ţinut asiatic ocupat de o populaţie exclusiv feminină, Cristofor Columb avu încă un motiv să creadă că naviga de-a lungul coastelor

[10] Numele francizat al umanistului italian Pietro Martire d'Anghiera, stabilit în Spania şi rebotezat Pedro Mártir de Angleria.

Asiei. Amiralul dorea foarte mult să exploreze această insulă, dar vîntul potrivnic îl împiedică să acosteze.

La o distanţă de zece leghe, întîlniră o altă insulă, înconjurată de munţi înalţi, care fu numită Montserrat; a doua zi, încă una, botezată Santa Maria Redonda şi, în ziua următoare, alte două, San Martin şi Santa Cruz.

Escadra ancoră în faţa insulei Santa Cruz, ca să ia apă de băut. Acolo se petrecu un eveniment grav, relatat de Pierre Martyr în termeni care merită să fie reproduşi pentru expresivitatea lor: „Amiralul ordonă ca treizeci de oameni de pe nava sa să coboare pe uscat pentru a explora insula; ajunşi pe ţărm, ei găsiră patru cîini şi tot atîţia bărbaţi tineri şi femei care îi întîmpinară întinzînd braţele, parcă rugîndu-i şi cerînd ajutor pentru a fi salvaţi din ghearele celor cruzi. Văzînd acestea, canibalii, asemeni celor din insula Guadalupe, fugiră, ascunzîndu-se toţi în păduri. Şi oamenii noştri rămaseră două zile pe insulă, ca să o cerceteze.

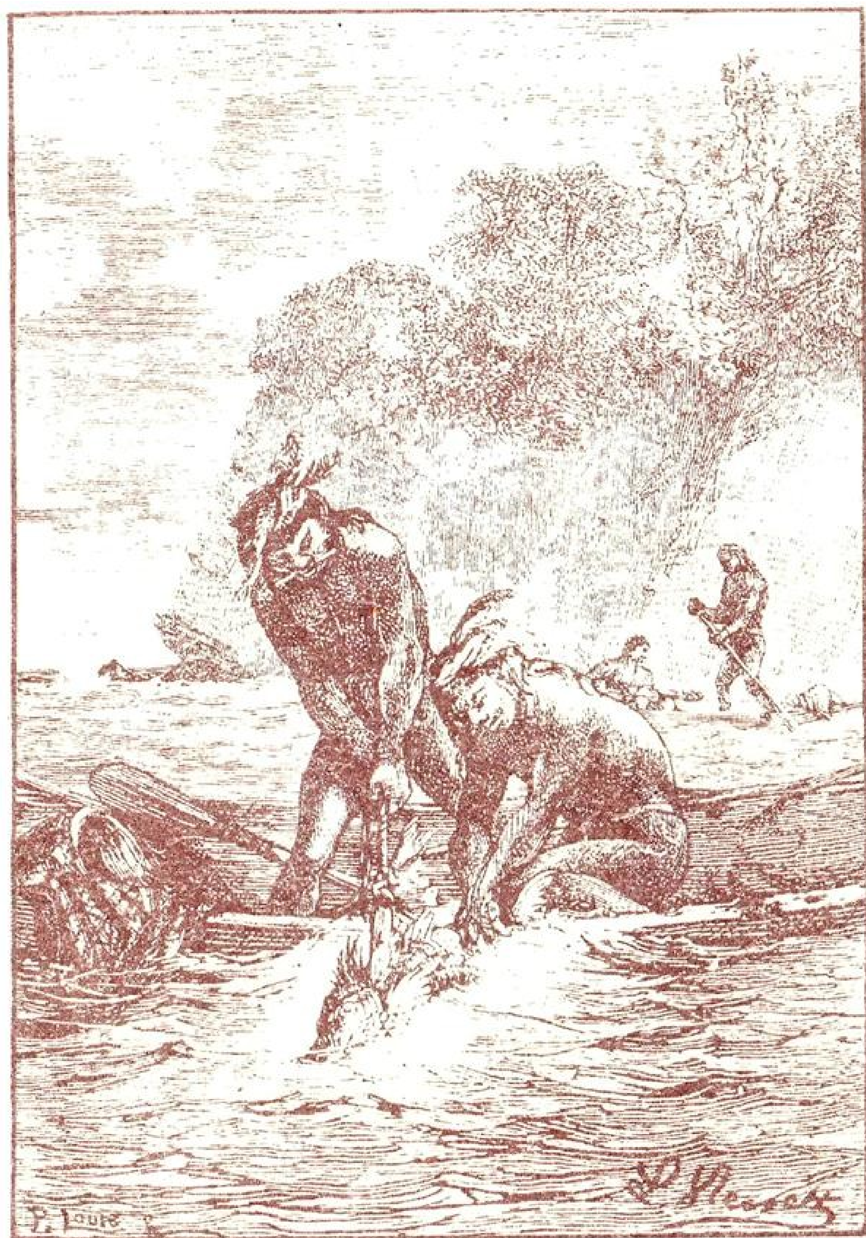
Între timp, cei rămaşi pe corabie văzură venind de departe o luntre avînd la bord opt bărbaţi şi tot atâtea femei; oamenii noştri le făcură semne; dar, apropiindu-se, atît bărbaţii cît şi femeile începură să-i împroaşte cu săgeţi pe ai noştri, provocîndu-le răni uşoare dar foarte dureroase, înainte ca ei să se fi putut acoperi cu scuturile, aşa că un spaniol fu ucis de o femeie care, cu o altă săgeată, străpunse încă unul.

Aceşti sălbatici aveau săgeţi cu vîrfurile de fier înveninate; printre ei se afla o femeie căreia i se supuneau toţi, plecîndu-se în faţa ei. Cum se putea presupune, era o regină, însoţită de un fiu cu privire feroce, robust, cu chip de leu.

Socotind că e mai bine să lupte corp la corp, decît să aibă pierderi şi mai mari războindu-se de departe, ai noştri traseră la rame cu atîta putere, încît corabia izbi luntrea celorlalţi şi o scufundă.

Dar aceşti indieni, foarte buni înotători, fără să se mişte nici mai încet, nici mai repede, continuară să arunce multe săgeţi împotriva alor noştri. Ei reuşiră să ajungă

înot la o stîncă acoperită de apă, pe care se urcară, continuînd să lupte cu bărbăţie. Pînă la urmă, fură totuşi capturaţi, unul dintre ei fiind ucis, iar fiul reginei rănit în două locuri; duşi pe nava Amiralului, ei „se arătară nu mai puţin feroci şi cu chipuri nu mai puţin fioroase decît dacă ar fi fost leii din Libia cînd se simt prinşi în laţ. Şi

Pescari de pe coasta Cubei

arătau astfel încît nimeni nu i-ar fi putut privi fără ca inima şi măruntaiele să-i tresară de groază, într-atît le era privirea de hidoasă, cumplită şi infernală.”

După cum se vede, conflictul între indieni şi europeni începea să ia proporţii. Cristofor Columb îşi reluă navigaţia spre nord, printre insule „plăcute şi fără număr”, acoperite de păduri dominate de munţi coloraţi în fel şi chip. Această îngrămădire de insule fu numită Las Once Mil Virgenes. Curînd apăru insula San Juan Evangelista, care nu e alta decît Puerto Rico, pămînt infestat atunci de caraibi, dar cultivat cu grijă şi într-adevăr superb, cu pădurile sale imense. Cîţiva mateloţi coborîră pe ţărm şi nu găsiră decît vreo duzină de colibe nelocuite. Amiralul porni atunci din nou şi navigă de-a lungul coastei meridionale a insulei, pe o distanţă de cincizeci de leghe.

Vineri 12 noiembrie, Columb aborda în sfîrşit pe insula Española. Ne putem închipui cît de emoţionat trebuie să fi fost revăzînd scena primelor sale succese, căutînd din ochi fortul în care-şi lăsase însoţitorii. Ce li se întîmplase timp de un an europenilor abandonaţi pe aceste pămînturi sălbatice? În momentul acela, o luntre mare, avîndu-l la bord pe fratele cacicului Guacanagari, se apropie de „Maria Galante” şi indigenul, urcîndu-se pe corabie, îi oferi Amiralului două măşti din aur.

În acest timp, Cristofor Columb încerca să zărească fortul şi, cu toate că ancorase în faţa locului unde pusese să fie construit, nu vedea nici cea mai mică urmă. Foarte neliniştit de soarta însoţitorilor săi, coborî pe uscat. Acolo, rămase încremenit văzînd doar o grămadă de cenuşă. Ce se alesese de compatrioţii săi? Plătiseră cu viaţa lor această primă tentativă de colonizare? Amiralul puse să tragă în acelaşi timp toată artileria de pe nave, pentru a-şi vesti pînă departe sosirea în faţa insulei Española. Dar nu se arătă nici unul dintre cei căutaţi.

Disperat, Columb trimise îndată mesageri la cacicul Guacanagari. Aceştia îi aduseră veşti funeste. Potrivit spuselor lui Guacanagari, alti cacici, iritaţi de prezenţa străinilor pe insula lor, îi atacaseră pe sărmanii coloni şi-i

masacraseră pînă la cel din urmă. Guacanagari ar fi fost şi el rănit apărîndu-i şi, drept dovadă, îşi arăta piciorul legat cu o fîşie de bumbac.

Cristofor Columb nu crezu în intervenţia cacicului, dar hotărî să nu arate acest lucru şi, a doua zi, cînd Guacanagari veni la bord, îl primi bine. Cacicul acceptă o imagine a Fecioarei, pe care şi-o atîrnă pe piept. Păru foarte uimit la vederea cailor; aceste animale le erau necunoscute, lui şi însoţitorilor lui. Încheindu-şi vizita, cacicul se întoarse pe ţărm, se îndreptă spre munţi şi nu-l mai văzură niciodată.

Amiralul trimise atunci pe unul dintre căpitanii săi, cu trei sute de oameni, să scormonească insula şi să pună mîna pe cacic. Căpitanul pătrunse în interiorul insulei, dar nu găsi nici o urmă a cacicului sau a nefericiţilor coloni. În timpul explorării, descoperise un mare fluviu şi un frumos port bine adăpostit, pe care-l numi Puerto Real.

Cu tot insuccesul primei sale tentative, Columb hotărîse să întemeieze o nouă colonie pe această insulă, care părea bogată în aur şi argint. Băştinaşii vorbeau mereu despre minele din provincia Cibao. Însărcinaţi să verifice aceste afirmaţii, doi gentilomi, Alonso de Hojeda şi Carbajal, porniră în luna ianuarie cu o numeroasă escortă; ei descoperiră patru fluvii ale căror nisipuri erau aurifere şi aduseră o pepită cîntărind nouă uncii.

La vederea acestor bogăţii, Amiralul îşi socoti confirmat gîndul că insula Española trebuie să fie celebrul Ofir din Cartea Regilor. Căută un amplasament pentru a clădi un oraş şi, la zece leghe spre est de Monte Cristi, puse temeliile Isabelei. În ziua de Bobotează, treisprezece preoţi oficiară în biserică, în prezenţa unui imens număr de băştinaşi.

Columb hotărî atunci să trimită veşti din colonie regelui şi reginei Spaniei. Douăsprezece corăbii, încărcate cu aurul strîns de pe insulă şi cu diferite produse ale solului, se pregătiră de întoarcere în Europa, sub comanda căpitanului Torres. Această flotilă ridică pînzele la 2 februarie 1494 şi, curînd după aceea, Columb trimise încă

una dintre cele cinci nave care-i rămăseseră, cu locotenentul Bernal de Pisa, de care avea motive să fie nemulţumit.

Îndată ce ordinea fu stabilită în colonia Isabela, Amiralul îl lăsă acolo pe fratele său, don Diego, în calitate de guvernator şi porni cu cinci sute de oameni, vrînd să cerceteze el însuşi minele din Cibao. Ţinutul pe care-l traversă această mică trupă era de o uimitoare fertilitate; legumele se coceau în treisprezece zile; grîul semănat în februarie dădea spice nemaipomenite în aprilie şi fiecare an aducea două recolte superbe. Şiruri de munţi şi văi fură lăsate în urmă, pe rînd; adesea trebuiră să folosească tîrnăcopul pentru a-şi croi drum pe aceste pămînturi încă virgine şi ajunseră, în sfîrşit, în provincia Cibao. Acolo, pe o colină, aproape de malul unui mare fluviu, Amiralul puse să se construiască un fort din piatră şi din lemn; îl împrejmui cu un şanţ adînc şi-i dădu numele de Santo Tomás, pentru a-i lua peste picior pe unii dintre ofiţerii săi, care nu credeau în existenţa minelor de aur. Şi ei vădeau rea-voinţă îndoindu-se, căci, de pretutindeni, indigenii aduceau pepite, grăunţe de aur pe care le schimbau bucuroşi cu mărgele şi mai ales cu clopoţei, al căror sunet argintiu îi îndemna să danseze. Şi-apoi, acolo nu era doar ţara aurului, era şi ţara mirodeniilor şi a aromatelor, arborii care le produceau alcătuind adevărate păduri. Spaniolii nu puteau, deci, decît să se felicite că puseseră stăpînire pe această insulă opulentă.

Lăsînd fortul Santo Tomás în paza a cincizeci şi şase de oameni, sub comanda lui Pedro Margarit, Cristofor Columb porni spre Isabela pe la începutul lui aprilie. Ploi torenţiale îi îngreuiară întoarcerea. La sosire, găsi colonia abia născută într-o dezordine extremă; era pericol de foamete din lipsă de făină, iar făina lipsea pentru că nu erau mori; soldaţii şi muncitorii cădeau din picioare de oboseală. Columb vru să-i silească pe gentilomi să le vină în ajutor; dar mîndrii hidalgo, atît de dornici de bogăţii, nu voiau nici măcar să se aplece ca să le ridice şi refuzară să efectueze munci manuale. Preoţii îi susţinură şi Columb,

obligat să-i pedepsească, trebui să închidă bisericile. Totuşi, el nu putea să-şi prelungească prezenţa la Isabela; se grăbea să descopere alte pămînturi. Formînd un consiliu care să guverneze colonia, alcătuit din trei gentilomi şi din şeful misionarilor, sub prezidenţia lui don Diego, Columb ieşi în larg cu trei corăbii, la 24 aprilie, pentru a-şi întregi ciclul descoperirilor.

Flotila coborî spre sud. Descoperiră curînd o nouă insulă, pe care băştinaşii o numeau Jamaica. Relieful acestei insule consta dintr-un munte cu pante foarte line. Locuitorii ei păreau ingenioşi şi înzestraţi pentru artele manuale, dar cu înclinaţii războinice. Ei se opuseră de mai multe ori debarcării spaniolilor; fură însă respinşi şi în cele din urmă încheiară un tratat de alianţă cu Amiralul.

Pornind din Jamaica, ilustrul navigator îşi continuă explorarea către apus. El credea că ajunsese în punctul în care geografii din vechime considerau că se află Chersonesul, acest ţinut de aur al occidentului. Curenţi foarte puternici îl împinseră înapoi spre Cuba, silindu-l să plutească de-a lungul coastelor ei pe o distanţă de două sute douăzeci şi două de leghe. În acest periplu foarte primejdios, prin locuri cu apă puţină şi strîmtori înguste, el boteză peste şapte sute de insule, notă amplasamentul unui mare număr de porturi şi stabili deseori legături cu indigenii.

În luna mai, oamenii de cart semnalară numeroase insule ierboase, fertile şi locuite. Apropiindu-se de uscat, Columb pătrunse într-un fluviu

Imbarcarea lui Cristofor Columb

ale cărui ape erau atît de fierbinţi, încît nimeni nu putea să-şi cufunde mîna în ele; faptul, neconfirmat de expediţiile ulterioare, este, evident, rodul unei exagerări. Pescarii de pe coastă utilizau un peşte numit *remora,* „care îndeplinea, pentru ei, rolul îndeplinit de cîine pentru vînător.

Acest peşte avea o formă necunoscută, corpul lui semănînd cu cel al unei anghile mari, iar partea de deasupra capului fiind prevăzută cu o piele foarte adezivă, de felul plasei pentru prins peşti. Şi ei ţin acest peşte legat cu o sfoară de marginea luntrii, numai în apă, căci el nu poate suporta *privirea* aerului. Şi cînd văd un peşte sau o broască-ţestoasă, care acolo sînt mai mari decît marile scuturi, dau drumul remorei, slăbind sfoara. Iar remora, sinţindu-se mai liberă în mişcări, se repede mai iute ca o săgeată asupra peştelui sau a broaştei-ţestoase, aruncă pielea aceea ca o plasă şi îşi ţine prada cu atîta putere, fie ea peşte sau broască-ţestoasă, încît nu-i mai poate fi smulsă, dacă nu e adusă spre suprafaţa apei, trăgînd încet de sfoară; îndată ce dă cu ochii de splendoarea văzduhului, remora îşi abandonează prada. Iar pescarii se cufundă atît cît e nevoie pentru a lua prada şi strîng sfoara astfel încît remora să se afle la locul său obişnuit, dîndu-i drept răsplată o bucăţică din carnea prăzii.”

Explorarea coastelor continuă spre apus. Amiralul cercetă diferite ţinuturi bogate în boboci de gîscă, raţe, bîtlani şi acei „cîini muţi” pe care băştinaşii îi mîncau ca pe iezi şi care trebuie să fi fost ursuleţi-spălători. Dar strîmtorile nisipoase se îngustau din ce în ce mai mult; corăbiile treceau cu greu prin ele. Amiralul ţinea totuşi să nu se îndepărteze de aceste ţărmuri, pe care voia să le cunoască mai amănunţit. Într-o zi, i se păru că zăreşte pe un promontoriu oameni înveşmîntaţi în alb; crezînd că sînt călugări din ordinul Santa Maria de la Merced, el trimise cîţiva mateloţi să ia legătura cu ei. Simplă iluzie optică: aşa-zişii călugări nu erau decît mari bîtlani de la tropice, luaţi drept fiinţe omeneşti din pricina distanţei la care se aflau.

La începutul lui iunie, Columb trebui să facă o escală pentru a-şi repara corăbiile, ale căror carene avuseseră mult de suferit în urma contactului cu pragurile de lîngă coastă. În ziua de 7 a aceleiaşi luni, ceru să se oficieze un serviciu divin solemn pe plajă. În timpul slujbei, îşi făcu apariţia un bătrîn cacic, care, la încheierea ceremoniei, îi oferi Amiralului cîteva fructe. Apoi, acest suveran indigen rosti un discurs tradus astfel de interpreţi:

„Ni s-a povestit cum ai cuprins şi învăluit cu puterea ta aceste pămînturi care vă erau necunoscute şi cum prezenţa ta a pricinuit o mare spaimă popoarelor şi oamenilor. Dar eu cred că se cuvine să-ţi vorbesc şi să te avertizez că în faţa sufletelor, atunci cînd se despart de trupuri, se deschid două drumuri: unul, plin de întuneric şi de tristeţe, destinat celor care s-au arătat răi şi vătămători faţă de neamul omenesc: celălalt, plăcut şi desfătător, menit celor care în timpul vieţii au iubit pacea şi liniştea oamenilor. Deci, dacă ţi-aminteşti că eşti nemuritor şi că răsplata viitoare va fi pe potriva faptelor vieţii acesteia, nu vei chinui pe nimeni”.

Ce filozof din timpurile vechi sau moderne ar fi grăit mai bine şi într-un limbaj mai chibzuit? Toată esenţa umană a creştinismului este cuprinsă în aceste cuvinte magnifice şi ele ieşeau din gura unui sălbatic! Columb şi cacicul se despărţiră încîntaţi unul de altul şi poate că nu bătrînul indigen fu cel mai uimit dintre cei doi.

De altfel, întregul trib părea să trăiască potrivit excelentelor precepte enunţate de şeful lui. Pămîntul aparţinea tuturor băştinaşilor, ca soarele, aerul şi apa. „Al meu şi al tău”, pricina oricărei discordii, nu existau în uzanţele lor şi trăiau mulţumindu-se cu puţin. „Ei nu cunosc vîrsta de aur, spune relatarea călătoriei, şi nu-şi îngrădesc pămînturile cu şanţuri sau cu garduri; îşi lasă grădinile deschise, fără legi, fără cărţi, fără judecători; dar, prin însăşi natura lor, urmează ceea ce este drept şi-l consideră rău şi nedrept pe cel care se desfată chinuindu-şi aproapele.”

Plecînd din Cuba, Cristofor Columb se întoarse în Jamaica. Însemnă pe hartă toate detaliile coastei de sud a insulei, pînă la extremitatea ei orientală. Intenţia lui era de a ataca insulele caraibilor şi de a nimici această stirpe dăunătoare. Dar, din pricina nopţilor de veghe şi a eforturilor, Amiralul se îmbolnăvi şi fu silit să-şi amîne realizarea proiectelor. Trebui să revină la Isabela, unde, sub înrîurirea aerului curat şi a repausului, îşi redobîndi sănătatea, graţie şi îngrijirilor date de fratele său şi de cei apropiaţi.

De altfel, situaţia coloniei îi reclama imperios prezenţa. Prin comportarea lui plină de cruzime, comandantul fortului Santo Tomás îi făcuse pe indigeni să se revolte. Dojenile lui don Diego, fratele lui Cristofor Columb, nu fuseseră luate în seamă. În timpul absenţei lui Columb, acest comandant se dusese la Isabela şi pornise către Spania, la bordul uneia dintre corăbiile cu care sosise în insula Española don Bartolomé, al doilea frate al Amiralului.

Între timp, însănătoşindu-se şi neputînd să accepte să fie contestată autoritatea pe care o delegase reprezentanţilor săi, Columb hotărî să-l pedepsească pe cacicul care se revoltase împotriva comandantului fortului Santo Tomás. Mai întîi, trimise nouă oameni bine înarmaţi să pună mîna pe un redutabil cacic numit Caonabo. Şeful acestora, Ojeda, cu o cutezanţă pe care avea s-o dovedească şi mai tîrziu, îl răpi pe cacic dintre ai săi şi-l aduse prizonier la Isabela. Columb porunci să fie îmbarcat pe o corabie care pleca spre Europa; aceasta naufragie şi nimeni nu mai auzi vreodată ceva despre Caonabo.

Tocmai atunci, Antonio de Torres, trimis de rege şi de regină să-l felicite pe Columb, sosi la Santo Domingo cu patru corăbii. Fernando se declara foarte mulţumit de succesele Amiralului şi-l înştiinţa că hotărîse să înfiinţeze un serviciu lunar de transport între Spania şi insula Española.

Răpirea lui Caonabo provocase revolta generală a indigenilor. Aceştia urmăreau să-şi răzbune şeful batjocorit

şi deportat pe nedrept. Doar cacicul Guacanagari, cu toate că luase parte la uciderea primilor coloni, rămînea credincios spaniolilor. Însoţit de don Bartolomé şi de cacic, Cristofor Columb porni împotriva rebelilor. Întîlni curînd o armată de băştinaşi al căror număr îl evaluă, exagerînd vădit, la o sută de mii. Oricum, armata fu pusă pe fugă de un detaşament alcătuit din două sute de infanterişti, douăzeci şi cinci de cîini şi douăzeci şi cinci de călăreţi. Această victorie restabili, în aparenţă, autoritatea Amiralului. Învinşilor le fu impus un tribut. Indienii din vecinătatea minelor trebuiră să plătească la fiecare trei luni o cantitate mică de aur iar ceilalţi, mai de departe, douăzeci şi cinci de livre de bumbac. Dar revolta nu era decît înăbuşită, nu stinsă. La chemarea unei femei, Anacaona, văduva lui Caonabo, indigenii se răzvrătiră pentru a doua oară; ei izbutiră chiar să-l atragă de partea lor pe Guacanagari, pînă atunci credincios lui Columb; apoi, distrugînd lanurile de porumb şi toate plantaţiile, se retraseră în munţi. Spaniolii se văzură ameninţaţi de toate ororile foametei şi declanşară teribile represalii împotriva băştinaşilor. Se spune că o treime din populaţia indigenă a pierit de foame, de boală şi de armele însoţitorilor lui Columb. Nefericiţii indieni plăteau scump relaţiile lor cu invadatorii europeni.

Cristofor Columb intrase în era încercărilor sorţii. În timp ce autoritatea lui devenea din ce în ce mai compromisă pe insula Española, reputaţia şi caracterul său erau supuse unor violente atacuri în Spania. El nu se afla acolo pentru a se apăra, şi ofiţerii pe care-i trimisese acasă îl acuzau sus şi tare de injustiţie şi de cruzime; insinuaseră chiar că Amiralul încerca să devină independent faţă de rege. Influenţat de aceste afirmaţii nedemne, Fernando numi un comisar însărcinat să cerceteze faptele incriminate şi să se ducă în Indiile Occidentale. Acest gentilom se numea

Pescuitori de perle

Juan de Aguado. Alegerea acestui senior, destinat să îndeplinească o misiune de încredere, n-a fost fericită. Juan de Aguado era părtinitor şi avea idei preconcepute. El sosi la Isabela în luna octombrie, cînd Amiralul, aflat într-o expediţie de explorări, era absent şi începu prin a-l trata cu o extremă trufie pe fratele lui Cristofor Columb. În virtutea funcţiei sale de guvernator general, don Diego refuză să se supună ordinelor comisarului regelui.

Juan de Aguado se pregătea, deci, să se întoarcă în Spania, posedînd informaţii foarte incomplete, cînd un uragan teribil scufundă chiar în port corăbiile cu care venise. În insula Española nu mai rămăseseră decît două caravele. Revenind în colonie şi dînd dovadă de o nobleţe sufletească demnă de toată admiraţia, Cristofor Columb puse una dintre aceste nave la dispoziţia comisarului regal, cu condiţia ca el să se îmbarce pe cealaltă pentru a merge să se justifice în faţa regelui.

Lucrurile se aflau în acest stadiu, cînd în insula Española fură descoperite noi zăcăminte de aur. Amiralul îşi suspendă plecarea. Cupiditatea avu puterea de a curma orice discuţii. Nu se mai pomeni nici de regele Spaniei, nici de ancheta pe care o poruncise. Ofiţerii se deplasară la noile terenuri aurifere; găsiră acolo pepite, unele cîntărind pînă la douăzeci de uncii şi un bloc de chihlimbar greu de trei sute de livre. Columb puse să se construiască două forturi pentru a-i apăra pe mineri, unul la marginea provinciei Cibao, celălalt pe malurile rîului Hayna. După ce luă aceste măsuri de precauţie, porni spre Spania, vrînd să se justifice cît mai curînd.

Cele două caravele părăsiră portul Santa Isabela la 10 martie 1496. Cristofor Columb avea la bordul navei sale două sute douăzeci şi cinci de pasageri şi treizeci de indieni. La 9 aprilie, el abordă pe insula Maria Galante şi la 10 aprilie se aprovizionă cu apă de pe Guadalupe, unde avu o ciocnire destul de violentă cu băştinaşii. La 20, părăsi această insulă prea puţin ospitalieră şi, vreme de o lună, se război cu vînturile alizee. La 11 iunie, zăriră

coastele Europei şi a doua zi caravelele intrau în portul Cádiz.

A doua întoarcere a marelui navigator nu s-a mai bucurat de simpatia mulţimilor. Indiferenţa şi invidia luaseră locul entuziasmului. Pînă şi însoţitorii Amiralului îi erau împotrivă. Descurajaţi, dezamăgiţi, neaducînd cu ei bogăţiile pentru care se expuseseră atîtor primejdii şi făcuseră atîtea eforturi istovitoare, se arătau acum nedrepţi. Totuşi, nu era vina lui Columb că exploatarea minelor costa mai mult decît profitul pe care-l aduceau.

Cu toate acestea, Amiralul fu primit la curte cu o anumită bunăvoinţă. Relatarea celei de-a doua călătorii îi readuse încrederea minţilor derutate. În definitiv, nu descoperise el, în timpul acestei expediţii, insulele Dominica, Maria Galante, Guadalupe, Montserrat, Santa Maria, Santa Cruz, Puerto Rico, Jamaica? Nu explorase din nou Cuba şi San Domingo? Columb îşi combătu deci adversarii cu însufleţire, folosind chiar, împotriva lor, arma ironiei. Celor care contestau importanţa descoperirilor sale, le propuse să facă astfel încît un ou să stea în echilibru pe unul dintre capete şi, cum nu izbuteau, Amiralul sparse coaja la o extremitate şi aşeză oul pe partea aceea.

- Nu v-aţi gîndit la soluţia asta, le spuse el. Ei bine, totul e să gîndeşti!

IV

A treia călătorie: Madeira. - Santiago din arhipelagul Capului Verde. - Trinidad. - Prima observare a coastei americane a Venezuelei, dincolo de Orinoco, actualmente provincia Cumana. - Golful Paria. - Los Jardinos. - Tobago. - Grenada. - Margarita. - Cubaga. - Insula Española în perioada absenţei lui Columb. - Întemeierea oraşului Santo Domingo. - Sosirea lui Columb. - Nesupunerea coloniei. - Plîngeri în Spania. - Bobadilla trimis de rege să cerceteze comportarea lui Columb. - Columb pus în lanţuri şi expediat în Spania împreună cu cei doi fraţi ai săi. - Aducerea lui în faţa lui Fernando şi a Isabelei. - Redobîndirea bunăvoinţei regale

Cristofor Columb nu renunţase încă să-şi continue cuceririle dincolo de Oceanul Atlantic. Nici epuizarea, nici nedreptăţile nu puteau să-l oprescă. După ce triumfase, nu fără mari eforturi, în încleştarea cu intrigile duşmanilor,

reuşi să organizeze o a treia expediţie sub auspiciile cîrmuirii spaniole. Regele îi încredinţă opt corăbii, patruzeci de călăreţi, o sută de infanterişti, şaizeci de mateloţi, douăzeci de mineri, cincizeci de agricultori, douăzeci de meşteşugari din diferite domenii, treizeci de femei, medici şi chiar muzicieni. Amiralul mai obţinu ca toate pedepsele în curs de executare pe teritoriul regatului să fie comutate într-o deportare în insule. El îi devansa astfel pe englezi în ideea atît de inteligentă de a popula noile colonii cu criminali pe care munca trebuia să-i reabiliteze.

Cristofor Columb ridică pînzele la 3o mai 1498, cu toate că suferea de gută şi era încă bolnav de supărările care îi fuseseră pricinuite de cînd se întorsese în Spania. Înainte de a porni, află că o flotă franceză îl pîndea în largul capului San Vicente, vrînd să-i zădărnicească expediţia. Pentru a o evita, se îndreptă spre Madeira, unde făcu o escală; de acolo, îşi trimise către insula Española toate corăbiile, în afară de trei puse sub comanda căpitanilor Pedro de Arana, Alonso Sánchez de Carbajal şi a rudei lui, Juan Antonio Columb. El însuşi, cu o navă şi două caravele, o luă spre sud, cu intenţia de a trece ecuatorul şi de a căuta acele pămînturi meridionale care, potrivit opiniei general admise, trebuiau să fie mai bogate în produse de tot felul.

La 27 iunie, mica flotilă ajunse în insulele Sal şi Santiago, din arhipelagul Capului Verde. Ea porni din nou la 4 iulie, înaintă o sută douăzeci de leghe spre sud-vest, cunoscu îndelungate acalmii şi călduri toride şi, din dreptul peninsulei Sierra Leone, se îndreptă spre vest.

La 31 iulie, la amiază, un matelot semnală ivirea uscatului. Era o insulă situată la extremitatea de nord-est a Americii meridionale şi foarte aproape de coastă.

Amiralul o numi Trinidad şi întregul echipaj intona *Salve Regina* cu voci recunoscătoare. A doua zi, 1 august, la cinci leghe de punctul semnalat anterior, nava şi cele două caravele ancorau lîngă promontoriul Alcatraz. Amiralul trimise pe uscat cîţiva mateloţi pentru a înnoi

proviziile de apă şi de lemne. Coasta părea nelocuită, dar se distingeau numeroase amprente de animale care trebuiau să fie capre.

La 2 august, o luntre lungă, cu optzeci de băştinaşi, se apropie de corăbii. Aceşti indieni, înalţi, cu pielea mai albă decît aceea a indigenilor din insula Española, purtau pe cap un turban făcut dintr-o eşarfă de bumbac viu colorată, iar în jurul şoldurilor - o fustă scurtă din aceeaşi ţesătură. Încercară să-i atragă la bordul corăbiilor oferindu-le oglinjoare şi mici obiecte de sticlă; pentru a le inspira mai multă încredere, mateloţii începură chiar să danseze pe punte; dar băştinaşii, speriaţi de zgomotul tamburinelor, care li se păru a fi o manifestare ostilă, răspunseră cu un nor de săgeţi şi se îndreptară spre una dintre caravele; un pilot încercă şi atunci să-i îmblînzească, ducîndu-se printre ei; dar luntrea se îndepărtă curînd şi nu-şi mai făcu apariţia.

Cristofor Columb ieşi atunci în larg şi descoperi o nouă insulă, pe care o boteză Gracia. Dar ceea ce credea el că ar fi o insulă era, de fapt, coasta americană, erau acele ţărmuri ale Venezuelei care formează delta fluviului Orinoco, întretăiată de multiplele braţe ale acestei mari căi de apă. În ziua aceea, continentul american a fost descoperit cu adevărat de Columb, ce-i drept fără ştiinţa lui, şi anume acea parte a Venezuelei numită provincia Cumana.

Între această provincie şi insula Trinidad se află un golf primejdios, golful Paria, în care o navă rezistă cu greu curenţilor gonind extrem de rapid spre vest. Amiralul credea că navighează în largul mării şi trebui să înfrunte pericole foarte mari în acest golf, pentru că fluviile de pe continent, umflate de o ploaie torenţială, aruncau mase uriaşe de apă

Columb legat ca un criminal

asupra corăbiilor sale. Iată cum relatează Cristofor Columb acest incident, în scrisoarea trimisă regelui şi reginei:

„Aflîndu-mă pe punte, la un ceas tîrziu din noapte, am auzit un fel de vuiet înspăimîntător; căutînd să străpung întunericul cu privirea, am văzut deodată marea, ca o colină de înălţimea unei corăbii, înaintînd încet spre noi, dinspre sud. Pe culmea acestei ridicături, venea un curent însoţit de un zgomot înfricoşător. Nu mă îndoiam că sosise momentul să fim înghiţiţi, şi o emoţie puternică mă cuprinde şi astăzi cînd îmi amintesc noaptea aceea. Din fericire, curentul şi valul trecură, se îndreptară spre gura canalului dintre cele două ţărmuri, se zbuciumară acolo multă vreme, apoi se potoliră”.

Cu toate dificultăţile navigaţiei, Amiralul, străbătînd marea a cărei apă devenea tot mai dulce pe măsură ce navele urcau spre nord, înregistră cîteva capuri, unul la est, pe insula Trinidad, capul Peña Blanca, altul la vest, pe promontoriul Paria, capul Lapa; de asemenea, mai multe porturi, printre care cel al Maimuţelor, situat la gura fluviului Orinoco. Columb debarcă la vest de promontoriul Cumana, fiind bine primit de numeroşii localnici. Spre apus, dincolo de promontoriul Alcatraz, regiunea era magnifică şi indigenii spuneau că acolo s-ar găsi aur şi perle din belşug.

Columb ar fi voit să rămînă cîtva timp pe această parte a coastei, dar nu descoperise nici un adăpost sigur pentru corăbiile sale. Şi-apoi, sănătatea lui grav zdruncinată, vederea foarte slăbită îi cereau să se odihnească şi se grăbea să ajungă în portul Isabela, în interesul lui, ca şi al echipajelor istovite. Înaintă deci de-a lungul ţărmului Venezuelei şi, atît cît îi fu cu putinţă, întreţinu relaţii cu indigenii. Aceştia erau foarte bine făcuţi şi aveau o fizionomie plăcută; aşezările lor dovedeau un anume gust; în casele lor cu faţade se găseau cîteva mobile cioplite cu destul meşteşug. La gît purtau plăci de aur. Ţinutul era superb; fluviile, munţii, pădurile imense făceau din el un pămînt al făgăduinţei. Aşa că Amiralul dădu acestui ţinut armonios numele Gracia şi, printr-o amplă

disertaţie, încercă că facă dovada că acolo a fost odinioară leagănul neamului omenesc, paradisul terestru în care Adam şi Eva au locuit vreme atît de îndelungată. Pentru a explica pînă la un anumit punct această opinie a marelui navigator, să nu uităm că el credea că se află pe ţărmurile Asiei. Acest loc încîntător a fost numit de el Los Jardines.

La 23 august, după ce biruise, nu fără primejdii, nu fară trudă, curenţii acelei strîmtori, Cristofor Columb ieşi din golful Paria prin îngustul canal numit de el Boca del Dragón, nume păstrat pînă astăzi. Ajunşi în largul mării, spaniolii descoperiră insula Tobago, situată la nord-est de Trinidad, apoi, mai spre nord, Conceptión, astăzi Grenada. Atunci, Amiralul se îndreptă spre sud-vest şi reveni către coasta americană; merse de-a lungul ei pe o distanţă de patruzeci de leghe, descoperi, la 25 august, insula foarte populată Margarita şi, în sfîrşit, insula Cubaga, aşezată aproape de uscat. În acel loc, indigenii întemeiaseră o crescătorie de perle şi culegeau preţiosul produs. Columb trimise o luntre pe ţărm şi efectuă schimburi foarte avantajoase, căci pentru nişte cioburi de faianţă sau cîţiva clopoţei, obţinu mai multe livre de perle, unele foarte mari şi cu un luciu magnific.

Ajuns în acest stadiu al descoperirilor sale; Amiralul se opri. Tentaţia de a explora ţinutul era mare, dar echipajele şi şefii lor nu mai aveau energia necesară. S-a pornit pe ruta spre Santo Domingo, unde motive din cele mai grave îl chemau pe Cristofor Columb.

Înainte de a pleca în Spania, Amiralul îl autorizase pe fratele său să pună temeliile unui nou oraş. În acest scop, don Bartolomé străbătuse diferitele regiuni ale insulei. Găsind, la cincizeci de leghe de Isabela, un port magnific, la gura unui frumos fluviu, el a trasat primele străzi ale unei aşezări care a devenit mai tîrziu oraşul Santo Domingo. Acolo îşi stabili reşedinţa don Bartolomé, în vreme ce don Diego rămînea guvernator al Isabelei. Astfel deci, prin poziţiile lor, cei doi fraţi ai lui Columb controlau întreaga administrare a coloniei. Dar mulţi nemulţumiţi se agitau şi erau gata să se revolte împotriva autorităţii lor.

Acestea sînt împrejurările în care Amiralul ajunse în Santo Domingo. El le dădu dreptate fraţilor săi care, de altfel, administraseră cu înţelepciune şi-i chemă la ordine, printr-o proclamaţie, pe spaniolii revoltaţi. Apoi, la 18 octombrie, trimise cinci nave în Spania, cu un ofiţer avînd misiunea de a-l înştiinţa pe rege despre noile descoperiri şi despre starea coloniei, aflată în primejdie din pricina celor care incitau la răzvrătire.

În momentul acela, în Europa, situaţia devenea nefavorabilă pentru Cristofor Columb. De cînd plecase în a treia călătorie, calomniile la adresa lui şi a fraţilor lui nu încetaseră să se adune. Cîţiva răzvrătiţi, alungaţi din colonie, denunţau acaparatoarea dinastie Columb, stîrnind gelozia unui monarh orgolios şi ingrat. Regina însăşi, pînă atunci protectoarea fidelă a marinarului genovez, fu indignată vazînd cum este adus un convoi de trei sute de indieni smulşi din ţara lor şi trataţi ca nişte sclavi. Dar Isabel ignora faptul că un asemenea abuz fusese comis fără ştirea lui Columb şi în timpul absenţei lui. Amiralul fu socotit totuşi răspunzător şi, pentru a-i cunoaşte comportarea, curtea trimise în insula Española pe Francisco de Bobadilla, comandor de Calatrava, care primi titlurile de inspector regal de justiţie şi guvernator general. De fapt, asta însemna destituirea lui Columb. Investit cu această putere discreţionară, Bobadilla porni cu două caravele spre sfîrşitul lui iunie 1500. La 23 august, colonii zăriră cele două nave, care se pregăteau să intre în portul Santo Domingo.

Cristofor Columb şi fratele său, don Bartolomé nu se aflau acolo. Ei dirijau construirea unui fort în regiunea Xaragua. În lipsa lor, funcţia de comandant îi revenea lui don Diego. Bobadilla debarcă şi se duse să participe la serviciul divin, manifestînd în timpul acestei ceremonii o ostentaţie foarte semnificativă; apoi, convocîndu-l pe don Diego la reşedinţa sa, îi porunci să-i încredinţeze întreaga putere. Fiind anunţat printr-un mesager, Cristofor Columb veni în mare grabă. El luă cunoştinţă de scrisorile de acreditare ale lui Bobadilla şi, după ce le citi, acceptă să-l

recunoască drept inspector regal de justiţie, dar nu şi drept guvernator general al coloniei.

Bobadilla îi remise atunci o scrisoare din partea regelui şi a reginei, concepută în aceşti termeni:

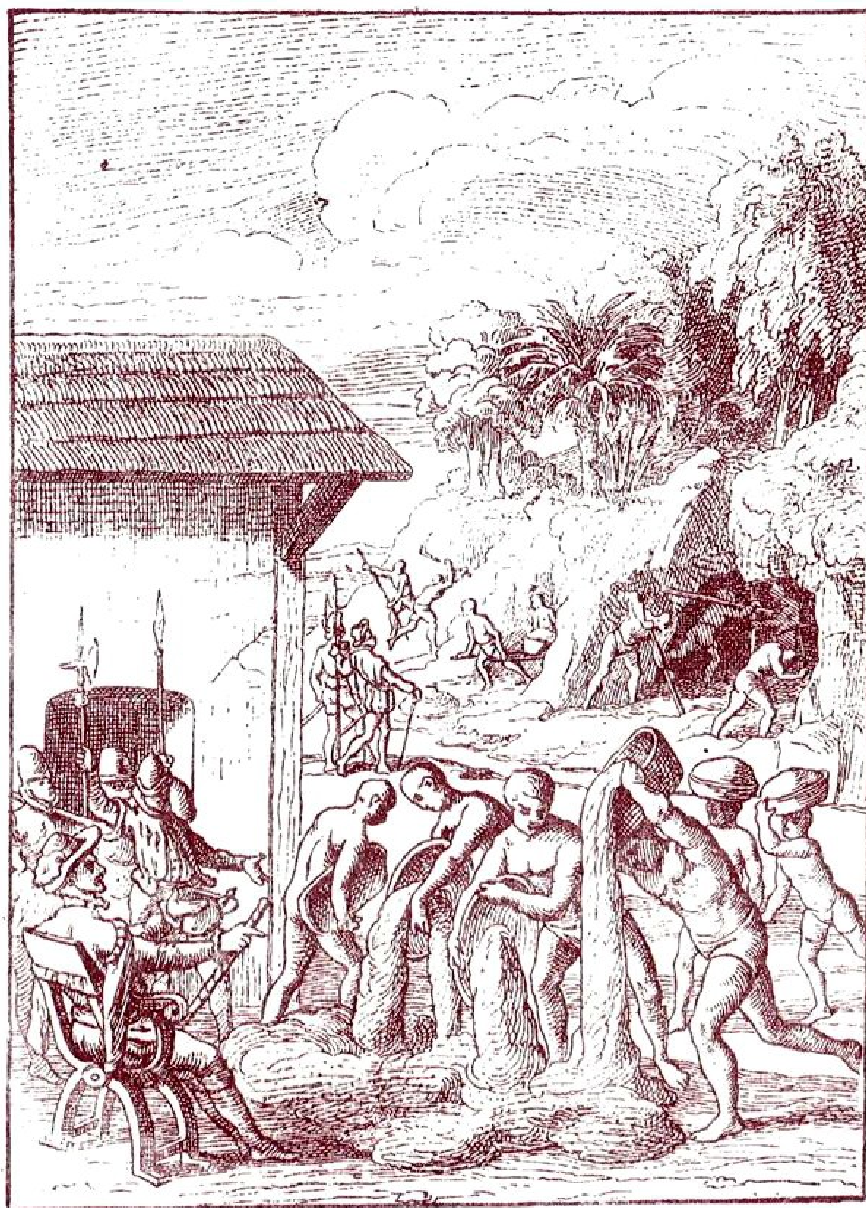
„Don Cristofor Columb, Amiralul nostru în ocean,

Am poruncit comandorului don Francisco de Bobadilla să vă explice hotărîrile noastre. Vă poruncim să le daţi crezare şi să îndepliniţi ceea ce vă va cere din partea noastră.

EU, REGELE; EU, REGINA.”

Titlul de vicerege, care îi aparţinea lui Columb potrivit înţelegerilor semnate în mod solemn de Fernando şi de Isabel, nu era nici măcar pomenit în această scrisoare. Columb îşi stăpîni mînia îndreptăţită şi se supuse. Dar întreaga tabără a prietenilor făţarnici se ridică împotriva Amiralului dizgraţiat. Toţi cei care-şi datorau averea lui Columb îl învinuiră, îl acuzară că a vrut să devină independent. Absurde acuzaţii! Cum ar fi putut avea o astfel de intenţie un străin, un genovez, aflat singur într-o colonie spaniolă?

Bobadilla socoti prilejul potrivit pentru a acţiona cu asprime. Don Diego fusese întemniţat; noul guvernator îi puse curînd în lanţuri pe don Bartolomé şi pe Cristofor Columb însuşi. Acuzat de înaltă trădare,

Mine de aur în Cuba

Amiralul fu îmbarcat împreună cu cei doi fraţi ai săi şi o corabie îi duse în Spania, sub paza lui Alfonso de Vallejo. Acest ofiţer, om curajos, socotind ruşinos tratamentul la care era supus Columb, vru să-l dezlege. Dar Columb refuză. El, cuceritorul Lumii Noi, voia să ajungă ferecat în lanţuri în acest regat al Spaniei pe care-l îmbogăţise!

Amiralul avu dreptate să se comporte astfel: văzîndu-l în această postură înjositoare, legat ca un criminal, tratat ca un bandit, opinia publică se revoltă. Recunoştinţa faţă de omul de geniu îşi croi drum printre pasiunile potrivnice atît de pe nedrept stîrnite. Un val de mînie se ridică împotriva lui Bobadilla. Influenţaţi de acest curent, regele şi regina dezaprobară sus şi tare conduita comandorului şi-i trimiseră lui Cristofor Columb o scrisoare afectuoasă, invitîndu-l la curte.

Fu încă o zi frumoasă pentru Columb. El apăru în faţa lui Fernando şi a Isabelei nu ca acuzat, ci ca acuzator; apoi, amintirea modului nedemn în care fusese tratat frîngîndu-i inima, bietul mare om plînse şi-i făcu să plîngă şi pe cei din jur. Îşi povesti viaţa cu mîndrie. El, care era acuzat de ambiţii sediţioase, despre care se spunea că s-a îmbogăţit din administrarea coloniei, se arătă aşa cum era, aproape lipsit de mijloace de trai! Da, cel ce descoperise o lume nu avea un acoperiş sub care să se adăpostească!

Isabel, bună la suflet şi compătimitoare, plînse împreună cu bătrînul marinar şi, o vreme, nu fu în stare să-i răspundă, înecată de lacrimi. În sfîrşit, de pe buzele ei se desprinseră cuvinte pline de afecţiune; îl asigură pe Columb de înalta ei protecţie; îi făgădui că-l va răzbuna împotriva duşmanilor săi; îşi ceru iertare pentru proasta alegere a acestui Bobadilla ca trimis în insule şi jură că-l va pedepsi exemplar. Îi cerea, totuşi, Amiralului să lase să treacă un timp înainte de a fi reînscăunat guvernator, pentru a îngădui celor în cauză să-şi recapete sentimentul onoarei şi al dreptăţii.

Cuvintele calde ale reginei îl liniştiră pe Columb; se declară mulţumit de primire şi recunoscu necesitatea răgazului cerut de Isabel. Ceea ce voia înainte de toate era

să-şi slujească în continuare ţara, pe suveranul său adoptiv - şi lăsa să se întrevadă mari înfăptuiri posibile în privinţa descoperirilor, într-adevăr, cu toată scurtimea ei, cea de-a treia călătorie nu fusese infructuoasă şi harta se îmbogăţise cu nume noi: Trinidad, golful Paria, coasta Cumana, insulele Tobago, Grenada, Margarita şi Cubaga.

V

A patra călătorie: o flotilă alcătuită din patru corăbii. - Gran Canaria. - Martinica. - Dominica. - Santa Cruz. - Puerto Rico. - Insula Española. - Jamaica. - Insulele Tortugas. - Insula de Los Pinos. - Insula Guanaja. - Capul Honduras. - Coasta americană de la Trujillo la golful Darién. - Insulele Limonare. - Insula Huerta. - Coasta Veragua. - Terenuri aurifere. - Revolta indigenilor. - Visul lui Columb. - Portobelo. - Los Mulatas. - Escală în Jamaica. - Mizerie. - Revolta spaniolilor împotriva lui Columb. - Eclipsa de lună. - Sosirea lui Columb în insula Española. - Întoarcerea lui Columb în Spania. - Moartea lui, la 20 martie 1506

Cristofor Columb recucerise, la curtea lui Fernando şi a Isabelei, întreaga preţuire care i se cuvenea. Poate că regele îi arăta încă o anumită răceală, cu toate că regina îl proteja cu căldură şi făţiş. Totuşi, titlul său oficial de vicerege nu-i fusese încă redat; om superior, Amiralul nu-l revendică. El avu satisfacţia de a-l vedea pe Bobadilla destituit, atît pentru abuzurile sale de putere, cît şi pentru că putarea sa faţă de indieni devenise atroce. Cruzimea

acestui spaniol atinsese asemenea culmi încît, în timpul administraţiei sale, populaţia indigenă a insulei s-a împuţinat în mod sensibil.

Insula Española începuse să împlinească promisiunile lui Columb, care afirmase că în mai puţin de trei ani veniturile coroanei vor creşte cu şaizeci de milioane. Minele cele mai bine exploatate dădeau aur din abundenţă. Un sclav dezgropase pe malurile rîului Hayna un bloc cîntărind cît trei mii şase sute scuzi de aur. Se putea prevedea că noile colonii conţin bogăţii incalculabile.

Neputînd rămîne inactiv, Amiralul cerea cu insistenţă să întreprindă o a patra călătorie, cu toate că avea atunci şaizeci şi şase de ani. Argumentele pe care le invoca în sprijinul efectuării acestei noi expediţii erau foarte plauzibile. Într-adevăr, cu un an înainte de întoarcerea lui Columb, portughezul Vasco da Gama revenise din Indii după ce trecuse de capul Bunei Speranţe. Or, ducîndu-se în acelaşi loc pe rutele vestului, mult mai sigure şi mult mai scurte, Columb voia să facă o concurenţă serioasă comerţului portughez. Crezînd că ajunsese pe pămîntul Asiei, el susţinea întruna că insulele şi continentele pe care le descoperise nu erau despărţite de Moluce decît printr-o strîmtoare. El voia deci, chiar fără să revină în insula Española şi în coloniile de acum înfiinţate, să meargă drept în acest ţinut al Indiilor. După cum se vede, viceregele decăzut redevenea navigatorul îndrăzneţ din anii de început.

Regele încuviinţă cererea Amiralului şi-i încredinţă comanda unei flotile alcătuite din patru nave, „Santiago”, „Gallega”, „Vizcaina” şi o caravelă-căpitan. Cea mai mare dintre ele nu avea decît şaptezeci de tone, cea mai mică numai cincizeci. De fapt, erau nişte cabotiere.

Cristofor Columb plecă din Cádiz la 9 mai 1502, cu un echipaj de o sută cincizeci de oameni. Îi luase pe fratele său, Bartolomé şi pe al doilea fiu al său, Hernando, care abia împlinise treisprezece ani, fiind născut dintr-o a doua căsătorie.

La 20 mai, navele făcură o escală la Gran Canaria şi la 15 iunie ajunseră într-una dintre Insulele Vîntului, Martinica; apoi se opriră în Dominica, Santa Cruz, Puerto Rico şi, în sfîrşit, după o traversare norocoasă, la 29 iunie sosiră în faţa insulei Española.

Sfătuit de regină, Columb n-avea de gînd să pună piciorul pe această insulă de unde fusese alungat într-un mod atît de nedemn. Dar caravela lui, prost construită, lăsa să intre apa; carena ei avea nevoie de reparaţii urgente. Amiralul ceru deci guvernatorului permisiuea de a intra în port.

Noul guvernator, care-i urmase lui Bobadilla, era un cavaler al ordinului Alcantara, Nicolás de Ovando, om drept şi moderat. Printr-un exces de prudenţă, aducînd obiecţia că prezenţa lui Columb în colonie ar putea da naştere la dezordini, el îi refuză totuşi intrarea în port. Columb nu dădu frîu liber indignării pe care trebuie să i-o fi pricinuit o asemenea comportare, răspunzînd chiar cu un sfat înţelept acestui procedeu condamnabil.

Într-adevăr, flota care urma să-l ducă pe Bobadilla în Spania, transported uriaşul bloc de aur şi imense bogăţii, era gata să ridice pînzele. Dar vremea devenise ameninţătoare şi Columb, cu perspicacitatea lui de marinar, înregistrînd semnele unei furtuni apropiate, îi ceru guvernatorului să nu expună primejdiei navele şi pe cei îmbarcaţi. Ovando nu vru să ia în seamă sfatul Amiralului. Corăbiile ieşiră în larg; nu ajunseseră la extremitatea orientală a insulei cînd un uragan teribil scufundă douăzeci şi una dintre ele, cu oameni şi bunuri. Bobadilla şi cei mai mulţi dintre duşmanii lui Columb se înecară, în timp ce, printr-o excepţie ca să zicem aşa providenţială, nava pe care se aflau resturile averii lui Columb evită dezastrul. Oceanul înghiţise aur şi pietre preţioase în valoare de zece milioane.

Între timp, nefiind primite în port, cele patru caravele ale Amiralului fugiseră din calea furtunii. Ele fură deteriorate şi împrăştiate, dar izbutiră să se reunească. La 14 iulie, uraganul le purtase pînă aproape de Jamaica.

Acolo, curenţi puternici le duseră în faţa punctului numit El Jardin de la Reina, apoi spre est cart sud-vest. Mica flotilă luptă apoi şase zile fără a înainta mai mult de şaptezeci de leghe şi fu în sfîrşit împinsă către coastele Cubei, ceea ce duse la descoperirea insulelor Tortugas şi de Los Pinos.

Cristofor Columb porni atunci spre sud-vest, pe mările acestea nestrăbătute de nici o navă europeană. Se avînta din nou pe drumul descoperirilor, trăind toate emoţiile pasionate ale navigatorului. Întîmplarea îl conduse către coasta septentrională a Americii; la 30 iulie întîlni insula Guanaja şi la 14 august atinse capul Honduras, această limbă de pămînt care, prelungindu-se prin istmul Panama, uneşte cele două continente.

Pentru a doua oară, Columb acosta astfel, fără să ştie, pe adevăratul pămînt american. El urmă contururile acestor ţărmuri timp de mai multe luni, trecînd prin tot felul de primejdii şi desenă profilul coastei, din locul numit mai tîrziu Trujillo, pînă la golful Darien. Arunca ancora în fiecare noapte, pentru a nu se îndepărta de uscat şi urcă pînă la acea extremitate orientală care se sfîrşeşte brusc cu capul Gracias a Dios.

Capul fu depăşit la 14 septembrie, dar Amiralul se pomeni izbit de rafale de vînt atît de violente încît el, cel mai bătrîn dintre membrii echipajelor, nu mai trecuse printr-o astfel de încercare. Iată cum relatează acest teribil episod în scrisoarea trimisă regelui Spaniei:

„Timp de optzeci de zile, valurile nu şi-au încetat asalturile şi ochii mei n-au văzut nici soarele, nici stelele, nici vreo planetă; corăbiile luau apă, pînzele erau rupte; parîmele, şalupele, greementul, toate erau pierdute; mateloţii mei, bolnavi şi încremeniţi de spaimă, se consacrau pioaselor îndatoriri ale religiei; fiecare se angaja să meargă în pelerinaj şi toţi se spovediseră unul altuia, temîndu-se că dintr-o clipă în alta viaţa li se va sfîrşi. Am văzut multe alte furtuni, dar nici una atît de îndelungată şi de violentă. Mulţi dintre cei care treceau drept mateloţi intrepizi îşi pierduseră curajul; dar ceea ce

mi-a rănit adînc inima a fost suferinţa fiului meu, a cărui tinereţe făcea să-mi crească disperarea şi pe care-l vedeam pradă mai multor chinuri decît oricare dintre noi.

Fără îndoială, Dumnezeu şi nu altcineva îi insufla o astfel de putere; doar fiul meu reaprindea curajul şi întreţinea rezistenţa marinarilor supuşi unor eforturi istovitoare; în sfîrşit, s-ar fi zis că e un navigator care s-a maturizat înfruntînd furtunile, lucru uimitor, greu de crezut şi aducător de puţină bucurie în noianul de chinuri abătute asupra mea. Eram bolnav şi de mai multe ori am simţit că mi se apropie sfîrşitul.

În fine, pentru a-mi face nenorocul şi mai amar, douăzeci de ani de slujbă, de osteneli şi de primejdii nu mi-au adus nici un folos, căci mă aflu astăzi fără un adăpost în Spania şi doar hanul îmi oferă un azil cînd vreau să mă odihnesc sau să mă hrănesc cu bucatele cele mai ieftine; şi chiar şi aşa, mi se întîmplă adesea să nu-mi pot plăti tainul...”

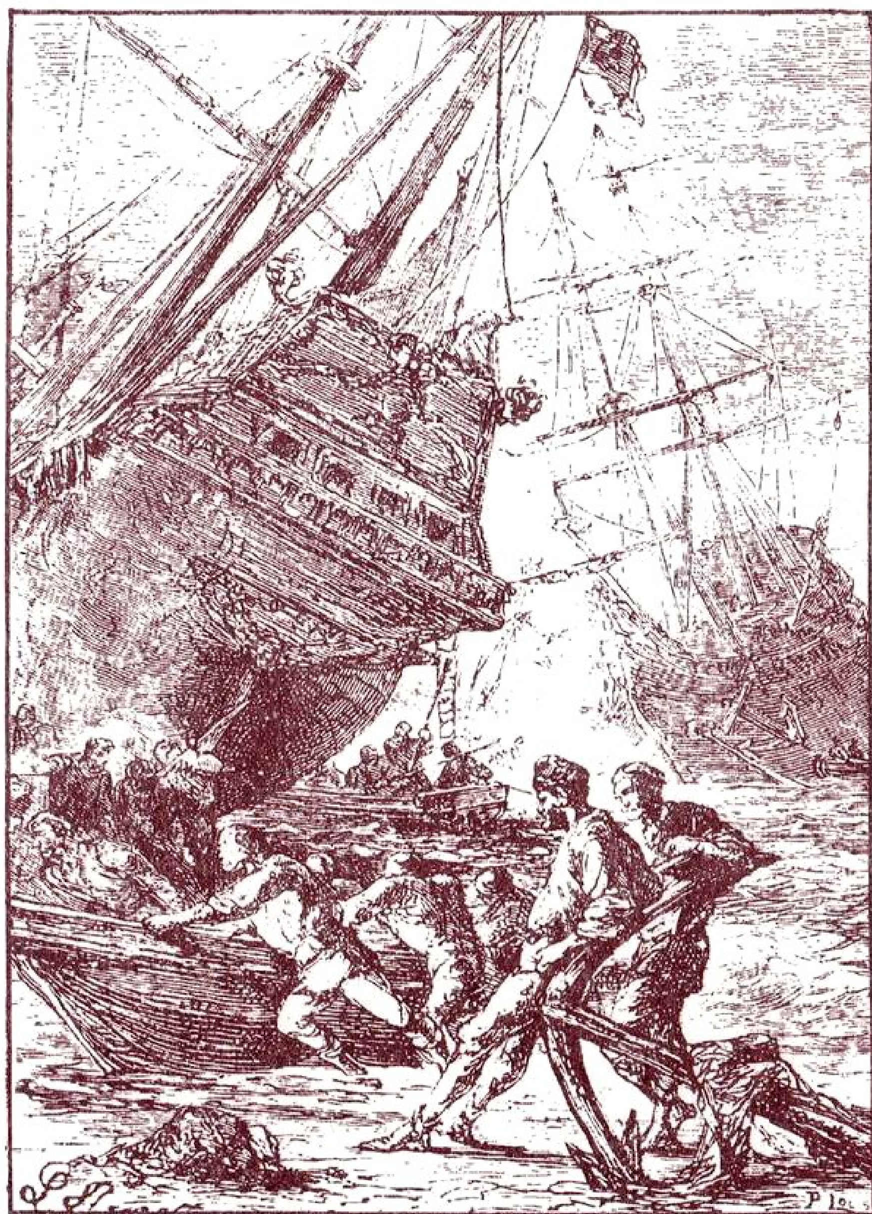
Aceste cîteva rînduri nu arată oare ce suferinţe fără seamăn copleşiseră inima lui Columb? În mijlocul atîtor primejdii şi îngrijorări, cum mai putea el să păstreze energia necesară conducătorului unei expediţii?

Pe toată durata furtunii, corăbiile navigară de-a lungul coastei care poartă, succesiv, numele de Honduras, Mosquito, Nicaragua, Costa Rica, Veragua şi Panama. În această perioadă fură descoperite cele douăsprezece insule Limonare. În sfîrşit, la 25 septembrie, Columb se opreşte între mica insulă Huerta şi continent, apoi, la 5 octombrie, porneşte din nou şi, după ce marchează pe hartă golful Almirante, aruncă ancora în faţa satului Cariay. Acolo, navele fură reparate şi rămaseră pînă la 15 octombrie.

Cristofor Columb credea că ajunsese nu departe de gurile Gangelui şi băştinaşii, vorbindu-i despre o anume provincie Ciguare, înconjurată de apele mării, păreau să-i confirme opinia. Ei susţineau, de asemenea, că acolo se aflau bogate mine de aur, cea mai importantă fiind situată la douăzeci şi cinci de leghe spre sud. Amiralul ieşi deci

din nou în larg şi începu să navigheze de-a lungul coastei împădurite a Veraguei. În această parte a continentului, indienii păreau să fie foarte sălbatici. La 26 noiembrie, flotila intră în portul El Retrete, actualul Escribanos. Mîncate de carii, navele erau în cea mai jalnică stare; trebuiră să-şi prelungească escala, pentru a repara avariile. Părăsind portul, Columb se pomeni pradă unei furtuni mai teribile decît cele precedente:

„Timp de nouă zile, spune el, am fost convins că nu mai avem nici o speranţă de salvare. Nimeni n-a văzut vreodată o mare mai dezlănţuită şi mai înspăimîntătoare; era acoperită de spumă; vîntul nu ne îngăduia nici să

Amiralul trage pe uscat caravelele

înaintăm, nici să ne îndreptăm către un refugiu; mă imobilizase în această mare ale cărei valuri păreau de sînge; apa ei părea să fiarbă, ca şi cum ar fi fost pusă pe foc. N-am văzut niciodată un cer cu o înfăţişare atît de înfricoşătoare: arzînd o zi şi o noapte, ca un cuptor, arunca fulgere şi flăcări fără încetare şi mi-a fost teamă că pînzele şi catargele pot fi smulse în orice clipă. Tunetul bubuia atît de teribil, încît ai fi zis că ne va nimici corăbiile; în tot acest timp, ploaia cădea cu o asemenea violenţă, încît nu o puteai numi ploaie, ci mai curînd un nou potop. Copleşiţi de atîta chin şi zbucium, mateloţii mei chemau moartea ca pe o izbăvire; navele mele luau apă peste tot şi bărcile, ancorele, cordajele, velele, totul s-a pierdut încă o dată."

În timpul acestei îndelungate şi anevoioase navigaţii, Amiralul parcursese aproape trei sute cincizeci de leghe. Echipajele ajunseseră la capătul puterilor. El se văzu deci silit să se întoarcă din drum, pînă la Veragua; dar, negăsind acolo un adăpost sigur pentru corăbiile sale, mai merse puţin, pînă la vărsarea rîului Belen, astăzi rîul Yebra, unde ancoră în ziua de Bobotează a anului 1503. A doua zi, furtuna reîncepea, iar la 24 ianuarie, datorită creşterii subite a apelor rîului, otgoanele cu care erau legate corăbiile se rupseră şi flotila nu putu fi salvată decît cu mari eforturi.

Neuitînd ţinta principală a misiunii sale pe aceste pămînturi noi, Amiralul reuşise să stabilească relaţii frecvente cu indigenii. Cacicul din Belen se arăta binevoitor şi îi spuse că, la cinci leghe în interiorul uscatului, se află un ţinut în care minele de aur trebuiau să fie foarte bogate. La 6 februarie, Cristofor Columb trimise într-acolo un detaşament de şaptezeci de oameni, comandat de fratele său, Bartolomé. După ce străbătură un şes foarte accidentat şi tăiat de rîuri atît de sinuoase, încît unul dintre ele a fost traversat de treizeci şi nouă de ori, spaniolii ajunseră la terenurile aurifere. Erau imense şi se întindeau cît vedeai cu ochii. Aurul era atît de abundent, încît un singur om putea să extragă o măsură în numai zece zile. De altfel, în patru ore, Bartolomé şi oamenii săi

adunară o cantitate valorînd o sumă uriaşă. Apoi se înapoiară la corăbii. Văzînd rezultatul expediţiei, Amiralul hotărî să se stabilească pe coastă şi puse să se construiască barăci de lemn.

Minele din această regiune erau într-adevăr de o incomparabilă bogăţie; păreau inepuizabile şi, pentru a le exploata, Columb uită de Cuba şi de Santo Domingo. Îşi mărturiseşte entuziasmul într-o scrisoare trimisă regelui Fernando şi avem de ce să ne uimim constatînd că pana acestui mare om a aşternut ciudata frază care nu aparţine nici unui filozof, nici unui creştin:

„Aurul! Aurul! Excelent lucru! Din aur se nasc bogăţiile! Prin el se face totul pe lumea asta şi puterea lui e deseori de ajuns pentru a înălţa sufletele în paradis!”

Spaniolii munceau deci cu ardoare pentru a-şi umple corăbiile cu aur. Pînă atunci, relaţiile cu indigenii fuseseră paşnice, cu toate că oamenii aceia erau nesociabili. Dar curînd cacicul, iritat de uzurparea săvîrşită de străini, hotărî să-i masacreze şi să le ardă locuinţele. Într-o zi, deci, el se năpusti asupra spaniolilor cu un mare număr de războinici. Avu loc o bătălie înverşunată. Indienii fură respinşi. Cacicul fu capturat, cu întreaga sa familie; dar el şi copiii lui izbutiră să evadeze şi se refugiară în munţi, împreună cu mulţi dintre oamenii lor. Mai tîrziu, în aprilie, indigenii se strînseră într-o trupă foarte numeroasă şi-i atacară din nou pe spanioli, fiind în mare parte exterminaţi.

Între timp, sănătatea lui Columb era tot mai şubredă. Îi lipsea vîntul, pentru a părăsi acest adăpost. Era disperat. Într-o zi, zdrobit de oboseală, căzu şi adormi. În somn, auzi un glas compătimitor spunîndu-i aceste cuvinte pe care le vom reproduce textual, căci sînt pătrunse de o anumită religiozitate extatică făcînd parte din personalitatea piosului navigator:

«„O, nesăbuitule, de ce atîta încetineală în a crede şi a-l sluji pe Dumnezeul tău, Dumnezeul universului? Ce-a făcut el mai mult pentru Moise şi pentru David, slujitorul său? N-a avut cea mai duioasă grijă pentru tine, de cînd te-

ai născut? Şi cînd ai ajuns la vîrsta la care puteai să-i împlineşti intenţiile, n-a făcut El ca numele tău să răsune glorios pe pămînt? Nu ţi-a dăruit Indiile, această parte atît de bogată a lumii? Nu ţi-a lăsat libertatea de a-l slăvi potrivit voinţei tale? Cine altul decît El ţi-a pus la îndemînă mijloacele de a-i îndeplini proiectele? Intrarea în Ocean era apărată de lanţuri care nu puteau fi sfărîmate. El ţi-a dat cheile. Puterea ta a fost recunoscută pe pămînturile îndepărtate şi gloria ta a fost proclamată de toţi creştinii. S-a arătat Dumnezeu mai binevoitor faţă de poporul lui Israel, cînd l-a ajutat sa fugă din Egipt? L-a ocrotit El mai mult pe David cînd, din păstor, l-a făcut regele Iudeii? întoarce-te spre El şi recunoaşte-ţi greşeala, căci îndurarea Lui este nesfîrşită. Bătrîneţea ta nu va fi o piedică în calea marilor înfăptuiri care te aşteaptă; în mîinile tale se află cele mai strălucite moşteniri. Abraham nu avea o sută de ani şi Sara nu trecuse de prima tinereţe cînd s-a născut Isac? Tu chemi un ajutor nesigur. Răspunde-mi: cine te-a expus atît de des atîtor primejdii? Dumnezeu sau oamenii? Foloasele, făgăduielile lui Dumnezeu nu sînt încălcate niciodată. Nu El este acela care, după ce i s-a îndeplinit o poruncă, susţine că intenţiile nu i-au fost înţelese şi dă spuselor sale o nouă interpretare; nu El se străduieşte să înfăţişeze în mod favorabil actele arbitrare. Cuvintele Sale nu sînt înşelătoare; tot ceea ce făgăduieşte dă cu prisosinţă. Procedează totdeauna astfel. Ţi-am spus tot ceea ce a făcut Creatorul pentru tine; în această clipă, El îţi arată preţul şi recompensa primejdiilor şi chinurilor la care te-ai expus pentru a-i sluji pe alţii.” Cu toate că eram împovărat de suferinţe, am auzit toate aceste cuvinte; dar n-am avut puterea de a răspunde unor făgăduieli atît de sigure; m-am mulţumit să plîng asupra greşelilor mele. Şi glasul a sfîrşit astfel: „Speră, ai încredere; faptele tale vor fi săpate în marmură, şi pe bună dreptate”».

Îndată ce mai prinse puteri, Cristofor Columb se gîndi la plecare. Ar fi vrut să întemeieze pe coasta aceea o aşezare, dar membrii echipajelor sale nu erau destul de numeroşi pentru a risca să lase o parte dintre ei pe uscat.

Cele patru caravele erau găurite de carii. Trebui să abandoneze una la Belen şi ridică pînzele în ziua de Paşti. Dar abia ajunsese la treizeci de leghe în larg, cînd apa începu să pătrundă într-o corabie. Amiralul trebui să se îndrepte în grabă spre coastă şi sosi cu bine la Portobelo, unde lăsă corabia ale cărei avarii nu mai puteau fi reparate. Flotila nu mai era alcătuită decît din două caravele, fără şalupe, aproape fără provizii - şi avea de parcurs şapte mii de mile. Ea urcă din nou de-a lungul coastei, trecu prin faţa portului El Retrete, întîlni grupul insulelor Mulatas şi pătrunse în golful Darien. Este punctul extrem atins de Columb în est.

La 1 mai, Amiralul se îndreptă spre insula Española; la 10 mai, ajunsese în dreptul Insulelor Tortugas, dar nu putu să se împotrivească vînturilor, care-l împinseră înapoi spre nord-vest, pînă aproape de Cuba. Acolo, prins într-o furtună deasupra unui fund de mare ridicat, îşi pierdu pînzele, ancorele, iar navele se ciocniră în timpul nopţii. Apoi, uraganul aruncîndu-l spre sud, reveni cu navele sale sfărîmate în Jamaica, ancorînd, la 23 iunie, în portul Santa Gloria, devenit golful don Cristobal. Amiralul ar fi vrut să ajungă în insula Española; acolo se găseau resursele necesare pentru a-şi aproviziona corăbiile, resurse care lipseau cu totul în Jamaica; dar caravelele sale, roase de carii, „semănînd cu nişte stupi de albine”, nu puteau să încerce să parcurgă cele treizeci de leghe fără să se expună celor mai grave urmări. Cum să-i trimită un mesaj lui Ovando, guvernatorul insulei Española?

Între timp, caravelele luau apă prin nenumărate spărturi şi Amiralul trebui să le tragă pe uscat; apoi se strădui să organizeze viaţa în comun pe aceste ţărmuri. La început, indienii îl ajutară, furnizînd echipajelor alimentele de care aveau nevoie. Dar sărmanii mateloţi, atît de greu încercaţi, îşi manifestau nemulţumirea faţă de Amiral; erau gata să se revolte şi nefericitul Columb, doborît de boală, nu-şi mai părăsea patul de suferinţă.

În această situaţie, doi viteji ofiţeri, Méndez şi Fieschi, se oferiră să încerce să ajungă în insula Española

cu luntri indiene. Asta însemna o călătorie de două sute de leghe, căci ar fi trebut să urce coasta pînă la portul coloniei. Dar curajoşii ofiţeri erau gata să înfrunte orice primejdii, ştiind că e vorba despre salvarea companionilor lor. Înţelegîndu-le propunerea îndrăzneaţă, pe care, în alte împrejurări, ar fi făcut-o el însuşi, Cristofor Columb îngădui ca Méndez şi Fieschi să plece. Apoi, nemaiavînd corăbii, aproape fără alimente, Amiralul rămase împreună cu echipajul său pe această insulă sălbatică.

Curînd, starea naufragiaţilor - li se poate spune astfel - ajunse atît de mizeră, încît se răzvrătiră. Orbiţi de suferinţe, companionii Amiralului îşi închipuiră că şeful lor nu îndrăznea să revină în portul al cărui acces îi fusese refuzat de guvernatorul Ovando. Crezură că acest surghiun îi privea şi pe ei. Îşi spuseră că, interzicînd flotilei intrarea în porturile coloniei, guvernatorul trebuie să fi acţionat din ordinul regelui. Aceste raţionamente absurde aţîţară spiritele predispuse la rău şi, în cele din urmă, la 2 ianuarie 1504, cei doi fraţi Porras, care erau căpitanul uneia dintre caravele şi trezorierul militar, se aşezară în fruntea celor nemulţumiţi. Ei cereau să se întoarcă în Europa şi se repeziră spre cabina Amiralului, strigînd „Castilia! Castilia!”

Columb era în pat, bolnav. Fratele şi fiul său îi făcură un zid de apărare din trupurile lor. Văzîndu-l pe bătrînul Amiral, răzvrătiţii se opriră şi furia lor se domoli. Dar ei nu voiră să-i asculte mustrările şi sfaturile; nu înţeleseră că nu se puteau salva decît printr-o cooperare generală, decît dacă fiecare, uitînd de sine, lucra pentru binele comun. Nu! Hotărîseră să părăsească insula oricum şi prin orice mijloace. Porras şi răzvrătiţii alergară deci spre ţărm; puseră mîna pe luntrile indigenilor şi se îndreptară spre capătul dinspre răsărit al insulei. Acolo, nemaiţinînd seama de nimic, beţi de furie, jefuiră locuinţele indiene, făcîndu-l astfel pe Amiral răspunzător de aceste violenţe şi-i duseră pe cîţiva sărmani băştinaşi la bordul luntrilor furate. Porras şi ai săi continuară să navigheze; dar, la cîteva leghe în larg, fură surprinşi de o furtună neaşteptată şi, ca

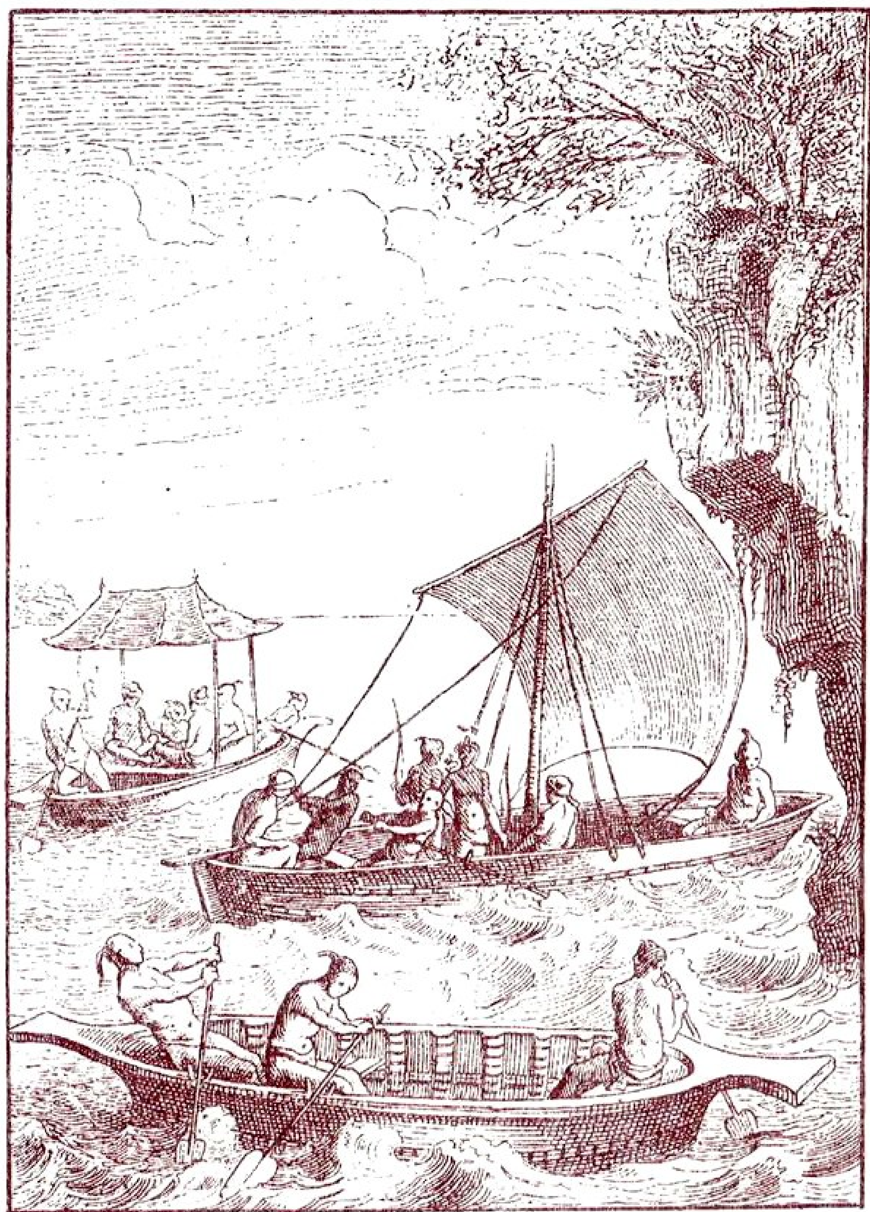
să-şi uşureze ambarcaţiunile, îi aruncară pe captivi în mare. După această execuţie barbară, luntrile încercară să ajungă în insula Española, aşa cum făcuseră Méndez şi Fieschi, dar fură mereu aruncate pe coastele Jamaicăi.

Rămas doar cu prietenii săi şi cu bolnavii, Amiralul izbuti să restabilească ordinea în această comunitate restrînsă. Dar mizeria creştea. Erau ameninţaţi de foamete. Indigenii obosiseră să-i hrănească pe aceşti străini care-şi prelungeau şederea pe insulă. Şi-apoi, îi văzuseră pe spanioli bătîndu-se între ei, ceea ce le ucisese prestigiul. Băştinaşii înţelegeau, în fine, că aceşti europeni nu erau decît oameni asemeni lor şi învăţară să nu-i mai respecte şi nici să se teamă de ei. Autoritatea lui Columb asupra acestor populaţii indiene scădea deci din zi în zi şi trebui să se ivească o împrejurare neprevăzută, de care Amiralul profită cu abilitate, pentru a-i reface prestigiul atît de necesar salvării companionilor săi.

O eclipsă de Lună, prezisă şi calculată de Columb, urma să aibă loc într-o anume zi. În dimineaţa respectivă, Amiralul îi invită la o întîlnire pe cacicii de pe insulă. Aceştia răspunseră invitaţiei şi, cînd se reuniră în cortul lui Columb, el îi înştiinţă că Dumnezeu, vrînd să-i pedepsească pentru lipsa de ospitalitate şi pentru măsurile ostile faţă de spanioli, n-avea să le mai dăruiască, în seara aceea, lumina Lunii. Într-adevăr, lucrurile se petrecură aşa cum îi prevenise Amiralul. Umbra Pămîntului ascunse Luna, al cărei disc părea devorat de un monstru formidabil. Înspăimîntaţi, sălbaticii se aruncară la picioarele lui Columb, implorîndu-l să intervină pe lîngă pronia cerească în favoarea lor şi făgăduindu-i să-i pună la dispoziţie toate bunurile lor. Prefăcîndu-se cu dibăcie că ezită, Columb „se lăsă convins” de rugăminţile indigenilor. Pretextînd că trebuie să ceară îndurare divinităţii, el se retrase în cortul său pe toată durata eclipsei şi nu reapăru decît în clipa în care fenomenul se apropia de sfîrşit. Atunci îi înştiinţă pe cacici că pronia se lăsase înduplecată şi, cu braţul întins, porunci Lunii să se ivească din nou. Curînd, discul ieşi din conul de umbră şi astrul nopţilor

străluci în întreaga sa splendoare. Din ziua aceea, recunoscători şi supuşi, indienii acceptară autoritatea Amiralului, pe care puterile cereşti le-o impuneau în mod atît de vădit.

În timp ce aceste evenimente se petreceau în Jamaica, Méndez şi Fieschi îşi atinseseră de multă vreme ţinta. Aceşti curajoşi ofiţeri, după o miraculoasă traversare de patru zile realizată cu o luntre şubredă, ajunseseră în insula Española. Imediat, ei îi făcură cunoscută guvernatorului situaţia disperată a lui Cristofor Columb şi a companionilor

Bărci indiene

săi. Ostil şi nedrept, Ovando îi reţinu mai întîi pe cei doi ofiţeri şi, sub pretextul că vrea să cunoască adevărata stare de lucruri, el trimise către Jamaica, abia după opt luni, un om de-al lui, un anume Diego de Escobar, care era inamicul declarat al Amiralului. Sosind în Jamaica, Escobar nu vru să comunice cu Cristofor Columb; nici măcar nu debarcă; se mulţumi să trimită pe uscat, la dispoziţia echipajelor aflate în cumplită suferinţă, „un porc şi un butoiaş cu vin"; apoi plecă, fără să ia pe nimeni la bord. Conştiinţa noastră refuză să creadă în posibilitatea unor asemenea infamii, dar, din nefericire, ele sînt prea adevărate!

Amiralul fu indignat de această crudă batjocură; dar nu se mînie şi nu protestă. Sosirea lui Escobar avu darul de a-i linişti pe naufragiaţi, dovedind că situaţia lor era cunoscută. Salvarea nu mai era, deci, decît o chestiune de timp şi moralul spaniolilor se ridică puţin cîte puţin.

Amiralul încercă atunci să-i readucă lîngă el pe fraţii Porras şi pe răzvrătiţi, care, de cînd se răzleţiseră, devastau insula şi se purtau cu o odioasă cruzime faţă de bieţii indigeni. Le propuse să le acorde iertarea; dar smintiţii răspunseră generoasei oferte venind să-l atace pe Columb în însuşi refugiul său. Spaniolii rămaşi credincioşi cauzei ordinii trebuiră să pună mîna pe arme. Prietenii Amiralului îşi apărară şeful cu bărbăţie. Pierdură doar pe unul dintre ai lor în acest conflict amar şi rămaseră stăpîni pe cîmpul de luptă, făcîndu-i prizonieri pe cei doi fraţi Porras. Răzvrătiţii se aruncară la picioarele lui Columb care, ţinînd seama de suferinţele lor, îi iertă.

În sfîrşit, abia la un an după plecarea lui Méndez şi Fieschi, sosi corabia echipată de ei pe cheltuiala lui Columb, pentru a-i repatria pe naufragiaţi. La 24 iunie 1504, se îmbarcară toţi şi, părăsind Jamaica, scena atîtor mizerii morale şi fizice, se îndreptară spre insula Española.

Ajungînd în port, după o traversare fericită, Cristofor Columb fu primit mai întîi, spre marea lui uimire, cu multe onoruri. Om abil, nevrînd să contrarieze opinia publică, guvernatorul Ovando îl omagie pe Amiral. Dar această

atitudine nu avea să dureze prea mult. Hărţuielile reîncepură. Atunci, nemaiputînd, nemaivrînd să le suporte, umilit, maltratat chiar, Columb închirie două corăbii, a căror comandă o împărţi cu fratele său Bartolomé şi, la 12 septembrie 1504, porni pentru ultima oară spre Europa.

Această a patra călătorie îmbogăţise cunoaşterea geografică a timpului cu Insulele Tortugas, Martinica, Limonarele, Guanaja, coastele Hondurasului, ale provinciei Mosquito, ale Nicaraguei, Veraguei, Costa Ricăi, precum şi Portobelo, Panama, insulele Mulatas, golful Darién.

Furtuna avea să-l pună la încercare pe Columb şi în timpul ultimei sale traversări a oceanului. Corabia îi fu grav avariată şi trebui să se transbordeze, împreună cu echipajul său, pe aceea a lui don Bartolomé. La 19 octombrie, un formidabil uragan rupse catargul cel mare al navei, care trebui să navigheze şapte sute de leghe cu velatura descompletată. În fine, la 7 noiembrie, Amiralul intră în portul San Lúcar.

O veste tristă îl aştepta pe Columb. Protectoarea lui, regina Isabel, murise. Cine va mai avea grijă de bătrînul genovez?

Ingrat şi invidios, regele Fernando îl primi cu multă răceală pe Amiral. Nu-l scuti nici de subterfugii, nici de tergiversări, nădăjduind să se elibereze astfel de obligaţia respectării tratatelor pe care le semnase în mod solemn şi sfîrşi prin a-i propune lui Columb un orăşel din Castilia, Camon de los Condes, în schimbul titlurilor şi demnităţilor sale.

Atîta ingratitudine şi lipsă de loialitate îl doborîră pe bătrîn. Sănătatea lui, atît de vătămată, nu se mai restabili şi amărăciunea îl duse în mormînt. La 20 mai 1506, aflat la Valladolid, în vîrstă de şaptezeci de ani,[11] el îşi dădu sufletul, rostind aceste cuvinte: „Doamne, îţi încredinţez spiritul şi trupul meu”.

Rămăşiţele pămînteşti ale lui Cristofor Columb fuseseră depuse mai întîi în mănăstirea franciscanilor din

[11] Cincizeci şi cinci de ani (vezi nota 7).

Valladolid; apoi, în 1513, fură aşezate în mănăstirea Santa Maria de las Cuevas din Sevilla. Se părea însă că marele navigator nu putea să aibă parte de odihnă nici după moarte. În anul 1536, trupul său a fost transportat în catedrala din Santo Domingo. Tradiţia locală susţine că după încheierea tratatului de la Basel, în 1795, înainte de a preda Franţei partea orientală a insulei Santo Domingo, guvernul spaniol ar fi ordonat mutarea rămăşiţelor marelui călător la Havana; dar un călugăr ar fi înlocuit cu alte rămăşiţe pe cele ale lui Cristofor Columb şi acestea din urmă ar fi fost depuse în strana catedralei, în stînga altarului.

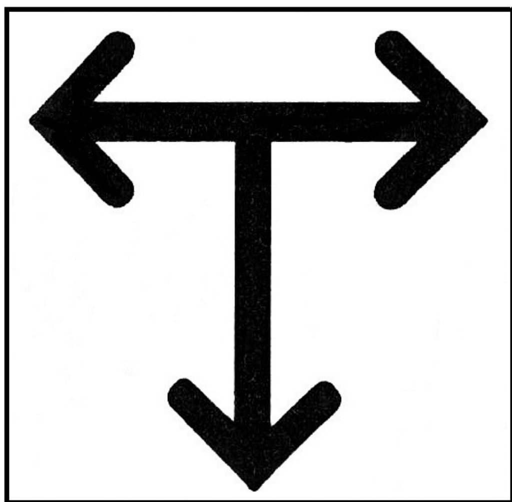
Datorită manevrei acestui călugăr, inspirat poate de voinţa de a respecta ultimele dorinţe ale lui Columb, care alesese Santo Domingo ca loc al mormîntului său, la Havana s-ar afla nu rămăşiţele ilustrului navigator, ci, probabil, cele ale fratelui său Diego.

Descoperirea în catedrala din Santo Domingo, la 10 septembrie 1877, a unei cutii de plumb conţinînd oseminte omeneşti şi purtînd o inscripţie care ar dovedi că ea conţine rămăşiţele *descoperitorului* Americii pare să confirme întru totul tradiţia amintită.[12]

De altfel, nu contează dacă trupul lui Cristofor Columb se află la Santo Domingo sau la Havana: numele şi gloria lui fiinţează pretutindeni.

---

[12] La sfîrşitul secolului trecut, rămăşiţele lui Cristofor Columb (sau ale lui Diego...) au fost aduse în Spania şi definitiv înhumate în catedrala din Sevilla.

COLECŢIA ŢĂRMURI

O curiozitate de nestăpînit i-a împins să cutreiere
cele mai îndepărtate colţuri ale planetei şi chiar să
părăsească
Terra pentru a cuceri Cosmosul, trecînd adesea de limitele
posibilităţilor umane. Au în sînge dorinţa de aventură
şi antidotul acestei boli încă nu a fost descoperit.
Rezistînd celor mai grele încercări,
înfruntînd agresivitatea şi indiferenţa semenilor, ei,
aventurierii,
visători incurabili şi eterni adolescenţi, continuă lupta.

Colecţia Ţărmuri

vă oferă prilejul să-i însoţiţi pretutindeni.

Editor Valentin Nicolau
Redactor Angela Cismaş
Apărut 1992 Bucureşti
Tiraj 20000 exemplare
Coli de tipar 7; format 16/61X86
Tipărit sub comanda nr. 20696
Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria CORESI Bucureşti

COLECȚIA ȚĂRMURI

Într-adevăr, la 3 noiembrie 1492, în duminica de după sărbătoarea tuturor sfinților, la răsăritul soarelui, pilotul navei-amiral „Maria Galante" strigă: „Veste Bună! Iată pămîntul!" Pămîntul era o insulă împădurită...

În acest an jubiliar, apariția ediției integrale a cărții lui Jules Verne, încă inedită publicului român, dobîndește și semnificația asocierii, peste timp, a doi dintre cei mai pasionați călători în Necunoscut pe care i-a zămislit specia umană... Parafrazînd finalul vibrantului elogiu adus de scriitor omului de acțiune, putem afirma cu deplină îndreptățire: numele și gloria lor ființează pretutindeni.

Cristofor Columb

ISBN 973-9144-16-0

PREȚ 298+2 TL = 300 LEI